

Sprækkerne i det danske samfund vokser sig stadig større

Tema: Fordeling & Levevilkår

Udgivet af

AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Reventlowsgade 14, 1. sal

1651 København V.

Telefon: 33 55 77 11

E-mail: ae@ae.dk

www.ae.dk

Ansvarshavende redaktør

Direktør **Lars Andersen**

Redaktion

Kommunikationschef **Jesper Kirkbak** - Sekretariats- og kommunikationsmedarbejder **Malene Michelsen**

Hovedforfattere

Analytiker **Sune Caspersen** - Senioranalytiker **Emilie Agner Damm**

Derudover har følgende bidraget

Stud.polit **Marie Lund Andersen**

Januar 2021

Sprækkerne i det danske samfund vokser sig stadig større

Fordeling & Levevilkår

Indhold

Forord	5
Rapportens hovedkonklusioner	6
1 Kapitel	
Ti år med voksende skel mellem rig og fattig	7
De rigeste blev meget rigere i 2019	7
Udviklingen i toppen af indkomstfordelingen er trukket af den rigeste procent	11
De unge og enlige har ikke haft samme fremgang som de andre	13
Den sociale arv er blevet sværere at bryde i bunden	14
De fleste med en topindkomst forbliver i toppen året efter	16
Mobiliteten er lavest i top og bund	18
2 Kapitel	
Faldende antal fattige op til coronakrisen	22
To år i træk med faldende antal fattige børn	23
Store kommunale forskelle i andelen af fattige børn	24
Forskel mellem lavindkomst og relativ fattigdom	26
Når fattigdom bliver en vedvarende tilstand	28
Hvordan kan det være, at de to fattigdomsmål går i hver sin retning?	31
3 Kapitel	
Ufaglærte og lavtlønnede rammes hårdest af krisen	34
Coronaledighed er mest udbredt blandt ufaglærte arbejdere	34
Lavtlønnede er tre gange så hårdt ramt af ledighed som de højestlønnede	36
Coronakrisen har ramt finanskrisens ofre	39
Ufaglærte rammes særlig hårdt af kriser	41
Kriser kradser langt ind i fremtiden	42
At miste jobbet reducerer den efterfølgende beskæftigelse i mange år	45

Forord

I et internationalt perspektiv er Danmark et lige land. Vi har gratis eller stærkt subsidieret uddannelse, sundhed og børnepasning. Den danske arbejdsmarkedsmodel opnår resultater for lønmodtagere i top og bund. Vi er gode til at skabe jobs, der giver mere velstand for den enkelte og samfundet. Og vores progressive skattesystem gør, at det er de bredeste skuldre, der løfter tungest.

Men det går den forkerte vej. Uligheden i Danmark stiger.

I en lang årrække har vi set, at de rige er stukket af fra ikke blot de fattige, men også resten af befolkningen, når det kommer til indkomstniveauet. Tendensen har taget yderligere fart siden finanskrisen. I denne temapublikation viser vi, at udviklingen fortsætter.

I 2019 steg de 10 procent rigestes indkomster med 5,4 procent sammenlignet med året før. Til sammenligning steg de 40 procent fattigste indkomster kun med 1,6 procent. Så selvom de 40 procent med de lavest indkomster igen er begyndt at få del i den velstandsfremgang, vi har, er deres bid af kagen beskedent.

Stigende ulighed har potentiale til at skabe kløfter i et samfund. I Danmark har vi et folkestyre, hvor vi taler sammen. Vi formår at finde brede løsninger på svære udfordringer. Det være sig klima, demografi eller globalisering. De udfordringer kræver, at vi løfter i flok.

Det nytter ikke noget, hvis sammenhængskraften halter. Med mistillid til systemet og til vores medborgere ender vi i en debat, der ikke finder løsninger, men optrapper konflikter. Selvom Danmark er et lille land, kan afstandene blive store. De økonomiske forudsætninger kan blive for forskellige, og det kan skabe afmagt og frustration.

Vi skal prise os lykkelige over, at vi er et lige land. Men vi skal holde øje med uligheden og handle på den. Kun med det i baghovedet kan man føre den rette politik. Derfor laver vi i AE årligt denne publikation, Fordeling og Levevilkår.

God læselyst.

Rapportens hovedkonklusioner

Kapitel 1: Ti år med voksende skel mellem rig og fattig

- De 10 pct. rigeste har øget deres indkomst efter skat og inflation med 25 pct. siden 2010. I 2019 alene voksede indkomsten i det øverste lag med 5,4 pct. – langt mere end indkomststigningen for den typiske dansker som lå på 1,5 pct.
- Den gennemsnitlige indkomst i de rigeste kommuner i landet er over dobbelt så stor som i de fattigste kommuner. Forskellen mellem rig og fattig kommune er kun vokset i løbet af det seneste årti.
- Indkomstvæksten i de øvre lag er særligt trukket af udviklingen i indkomsten blandt den rigeste procent. Indkomststigningen i denne gruppe på i alt 48 pct. efter skat og inflation siden 2010 bunder i særlig grad i voksende formueindkomster, der udgør over halvdelen af indkomstfremgangen.

Kapitel 2: Faldende antal fattige op til coronakrisen

- Umiddelbart før coronakrisen ramte, var der i Danmark omkring 248.000 personer, der levede under fattigdomsgrænsen. Heraf var 59.700 af dem børn.
- Det er andet år i træk, at antallet af relativt fattige personer i Danmark falder, om end fra et historisk højt niveau. Der er således fortsat ca. 48.000 flere under fattigdomsgrænsen i dag end for fire år siden.
- Det faldende antal personer under fattigdomsgrænsen dækker dog over en modsatrettet udvikling: Den vedvarende fattigdom, der måles som tre år i træk under fattigdomsgrænsen, er stigende. Det er en forsinket konsekvens af den stigning i étårsfattige, vi så i 2016-2017.

Kapitel 3: Ufaglærte og lavtlønnede rammes hårdest af krisen

- Coronaledighed har ramt hårdest i bunden. Den femtedel med de laveste lønninger havde tre gange så høj risiko som den mest vellønnede femtedel for at blive ledig under ledighedsbølgen i foråret 2020.
- De ufaglærte arbejdere rammes i særlig høj grad af ledighed. Det er ikke første gang, vi ser dette, da finanskrisen også ramte socialt skævt. Faktisk var mere end hver tredje af de coronaledige også ledig under finanskrisen.
- At miste jobbet under lavkonjunktur trækker lange spor ind i ens fremtidige indkomst og beskæftigelseschancer. Selv ti år efter finanskrisen lider dem, der blev ramt af ledighed, fordi arbejdspladsen lukkede, et indkomsttab sammenlignet med dem, hvis arbejdsplads forblev.

1 KAPITEL

Ti år med voksende skel mellem rig og fattig

Det sidste år af den økonomiske optur op til coronakrisen bød på store indkomststigninger blandt de rigeste. De 10 pct. rigestes indkomst efter skat og inflation steg således fra 649.000 til 684.000 kr. på blot et år svarende til en stigning på næsten 5,4 pct. For den typiske dansker voksede realindkomsten blot med 3.700 kr. – en stigning på 1,5 pct. Siden 2010'erne begyndte, er indkomsten for den rigeste tiendedel af danskerne vokset med hele 25 pct. efter skat og inflation. Blandt de 40 pct. med de laveste indkomster er der blot tale om 6 pct.

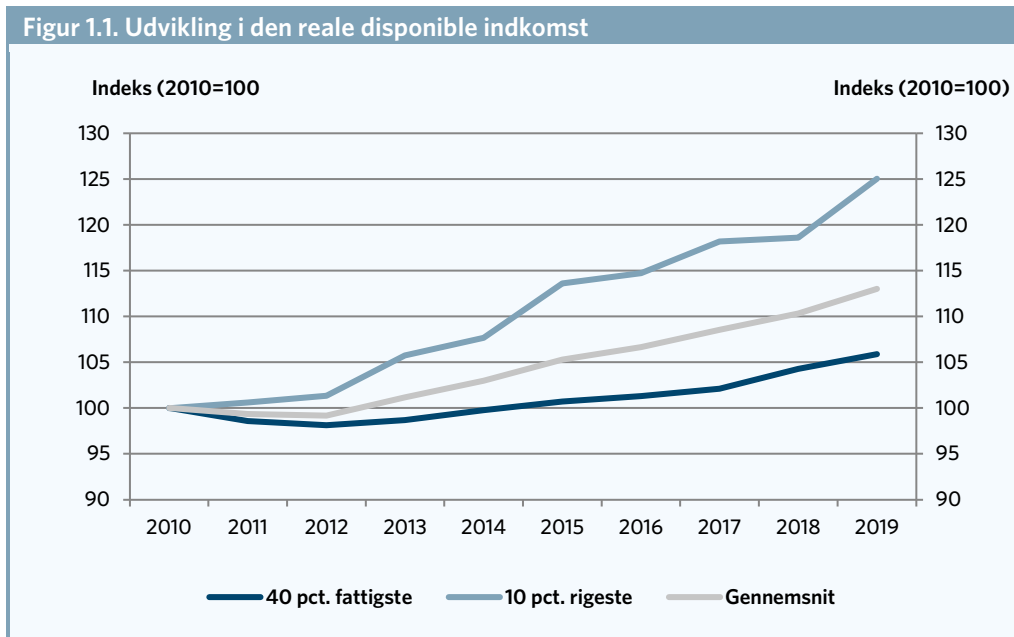
Det sidste årti har været kendetegnet af voksende afstand mellem ikke blot top og bund, men også mellem de rigeste og almindelige danskere samt på tværs af land og by – den økonomiske ulighed er for alvor stigende i Danmark. Denne udvikling må vendes, før sammenhængskraft og vores forståelse for hinanden på tværs af sociale og økonomiske skel udviskes. Det er fundamentet for at bevare vores stærke velfærdssamfund, der giver børn fra selv de ringeste kår nogle af de bedste muligheder for at udfolde deres evner i verden. Og netop dét gør os alle sammen rigere.

De rigeste blev meget rigere i 2019

Figur 1.1 viser udviklingen i den reale disponible indkomst, altså indkomsten efter skat korrigeret for inflation. Siden 2010 har væksten i indkomster været størst blandt de 10 pct. rigeste, og det har udviklingen i 2019 også sat en fed streg under. I 2019 voksede de 10 pct. rigestes indkomster efter skat således med 5,4 pct., mens gennemsnittet havde en indkomstfremgang på 2,5 pct. Midt i indkomstfordelingen på medianen oplevede den typiske dansker en real vækst i indkomsten på 1,5 pct. En anelse bedre stod det til blandt de 40 pct. laveste indkomster, som voksede med 1,6 pct. i 2019.

⓪ De 10 pct. rigestes indkomst steg i 2019 med 5,4 pct., mens en dansker i midten af indkomstfordelingen oplevede en stigning på 1,5 pct.

Figur 1.1. Udvikling i den reale disponible indkomst

Anm: Opgjort i faste priser på baggrund af forbrugerprisindekset. Husstande med negativ ækvivaleret disponibel indkomst er udeladt fra opgørelsen. Beløb er husstandsækvivaleret.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Af Tabel 1.1 fremgår den gennemsnitlige indkomst efter skat i de førnævnte indkomstgrupper. Indkomsten er opgjort husstandsækvivaleret, så det er muligt at sammenligne indkomster på tværs af forskellige familiesammensætninger. Beløbene er korrigeret for stordriftsfordele, så de kan sammenlignes på tværs af familietyper, og normeret til en enlig voksen.

De 40 pct. fattigste har i gennemsnit 161.114 kr. at leve for. Er man blandt de 10 pct. rigeste, har man næsten 4 ½ gange så meget at gøre godt med, da indkomsten efter skat er på ca. 692.000 kr. Som nævnt ovenfor har de 10 pct. rigeste samtidig fået langt flere penge mellem hænderne i 2019. Det skyldes blandt andet store formueindkomster og fremgang blandt de selvstændige.

Ⓢ De 10 pct. rigeste har 4,5 gange så stor indkomst som de 40 pct. fattigste

Medianindkomsten, altså den typiske indkomst efter skat i Danmark, er på 251.120 kr.

Tabel 1.1. Udvikling i gennemsnitlig disponibel indkomst

	2010	2018	2019	2010-2019	2018-2019
	Kr. (2021-priser)			Pct.	
40 pct. fattigste	152.156	158.629	161.114	5,9	1,6
10 pct. rigeste	553.474	656.341	692.039	25,0	5,4
Gennemsnit	254.517	280.730	287.701	13,0	2,5
Median	229.508	247.357	251.120	9,4	1,5

Anm: Opgjort i faste 2021-priser på baggrund af forbrugerprisindekset. Husstande med negativ ækvivaleret disponibel indkomst er udeladt fra opgørelsen. Beløb er husstandsækvivaleret.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

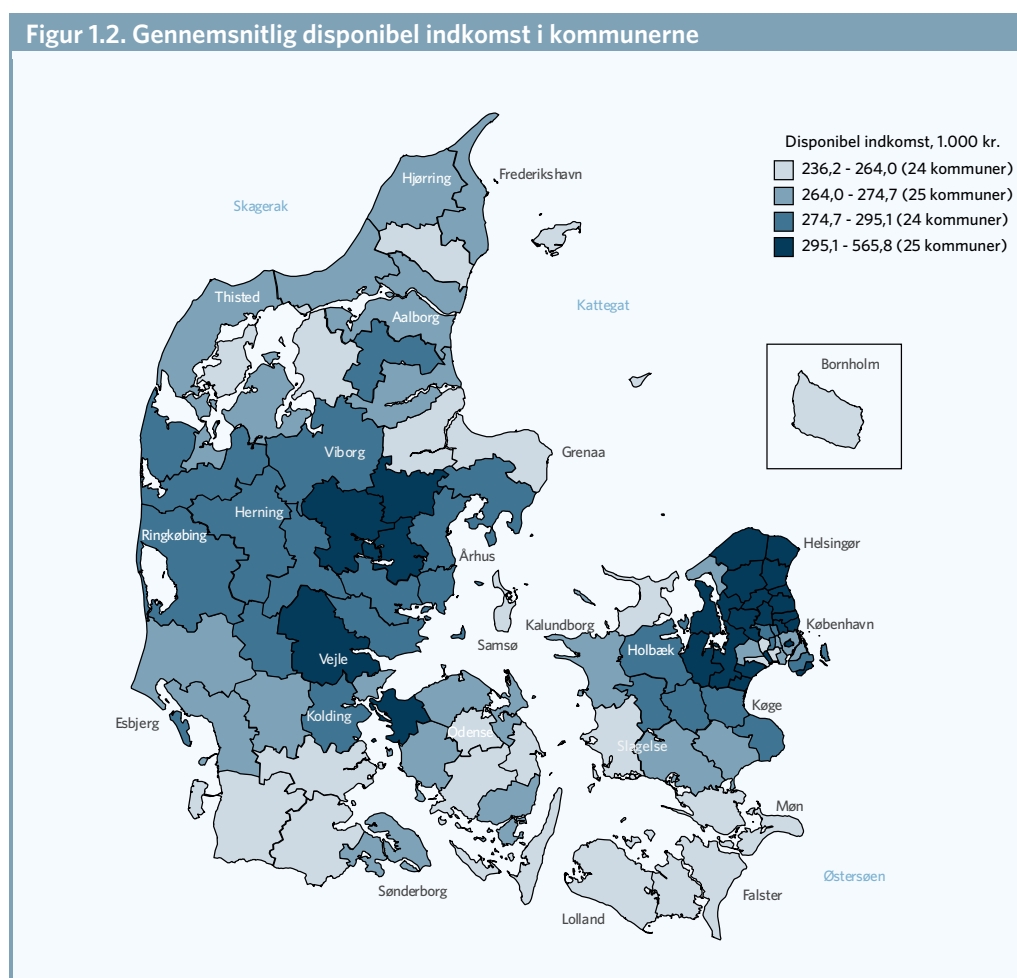
Der er stor forskel på den gennemsnitlige indkomst efter skat på tværs af kommunerne. De rigeste kommuner ligger hovedsageligt nord for København og i hovedstadsområdet, mens der kun sniger sig fire jyske kommuner op i den rigeste fjerdedel af kommunerne. Det er Vejle, Silkeborg, Favrskov og Skanderborg Kommune.

① De rigeste kommuner ligger hovedsageligt nord for København og i Hovedstadsområdet

Der er stor forskel på den gennemsnitlige indkomst efter skat på tværs af kommunerne

Kommunerne med de fattigste indbyggere finder vi på den anden side på Vest- og Sydsjælland, Fyn, Bornholm, Syddjælland og i det nordlige Jylland. Her udgør den gennemsnitlige indkomst efter skat kun i omegnen af 240-260.000 kr. om året - under halvdelen af hvad de rigeste kommuner kan mønstre. Det er vist i Figur 1.2, hvor indkomsten er højere, jo mørkere en kommune er.

① De fattigste kommuner findes på Vest- og Sydsjælland, Fyn, Bornholm, Syddjælland og i det nordlige Jylland

Anm: Opgjort i faste 2021-priser på baggrund af forbrugerprisindekset. Husstande med negativ ækvivaleret disponibel indkomst er udeladt fra opgørelsen. Beløb er husstandsækvivaleret.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Som det fremgår af Tabel 1.2, er der langt fra de indkomstmæssige højdespringere blandt kommunerne og bare ned til nr. 10 på listen. Tabellen viser nemlig de 10 kommuner med de højeste disponible indkomster. Helt i top ligger Gentofte Kommune, som ovenikøbet er den kommune, hvor indkomsten efter skat er vokset mest i 2019 – hele 8 pct. Borgerne i den næstrigeste kommune, Rudersdal Kommune, har også haft et godt år, da deres indkomster er vokset med 5,5 pct., hvilket er langt over gennemsnittet.

①
I Gentofte, den kommune i Danmark med de højeste indkomster, steg indkomsten i 2019 med 8 pct.

Kommune	Disponibel indkomst	Indkomststigning, pct.	
	Kr. (2021-priser)	2010-2019	2018-2019
Gentofte	565.787	31,3	8,0
Rudersdal	525.433	27,3	5,5
Hørsholm	473.920	16,7	2,9
Lyngby-Taarbæk	397.626	19,4	3,1
Dragør	382.940	18,9	2,3
Allerød	380.875	16,0	3,5
Furesø	378.621	16,7	2,3
Solrød	349.306	19,3	3,6
Fredensborg	345.698	14,7	2,7
Frederiksberg	332.194	19,4	2,9

Anm: Opgjort i faste 2021-priser på baggrund af forbrugerprisindekset. Husstande med negativ ækvivaleret disponibel indkomst er udeladt fra opgørelsen. Beløb er husstandsækvivaleret.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Indkomstfremgangen har været størst i de rigeste kommuner

Tabel 1.3 viser de 10 kommuner med de laveste disponible indkomster. I Langeland Kommune, som har den næstlaveste gennemsnitsindkomst efter skat, var 2019 et år med pæn fremgang i indkomsterne, da de voksede med 4,9 pct. I en række kommuner på den københavnske vestegn, har indkomstvæksten modsat været mere beskednen i en årrække. Det drejer sig om Ishøj, Albertslund og Brøndby Kommune. Tallene vidner altså om stor variation i den indkomstfremgang, som 2019 kunne mønstre på tværs af indkomslag.

①
På den københavnske vestegn har indkomststigningen i en årrække været beskednen

Tabel 1.3. Bund 10 kommuner med laveste disponibel indkomst i 2019

Kommune	Disponibel indkomst	Indkomststigning, pct.	
	Kr. (2021-priser)	2010-2019	2018-2019
Lolland	236.245	7,9	1,9
Langeland	240.569	10,4	4,9
Ishøj	242.138	6,1	1,4
Ærø	244.094	5,9	1,4
Albertslund	246.117	5,2	0,7
Guldborgsund	248.064	7,2	2,3
Brøndby	248.244	6,4	1,0
Læsø	248.621	9,7	2,0
Bornholm	248.890	9,1	3,0
Norddjurs	255.155	8,7	2,2

Anm: Opgjort i faste 2021-priser på baggrund af forbrugerprisindekset. Husstande med negativ ækvivaleret disponibel indkomst er udeladt fra opgørelsen. Beløb er husstandsækvivaleret.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tallene i de foregående to tabeller viser samtidig, at det er blandt de rigeste kommuner, at indkomstfremgangen fra 2010 til 2019 har været størst - de ligger alle over gennemsnittet. I de fattigste kommuner har udviklingen derimod ligget i bund - de ligger alle under gennemsnitsvæksten på 13 pct. efter skat og inflation.

Udviklingen i toppen af indkomstfordelingen er trukket af den rigeste procent

Tabel 1.4 viser, hvordan den gennemsnitlige indkomst efter skat og korrigeret for inflation har udviklet sig i løbet af det seneste årti fordelt på de enkelte indkomstdeciler samt for den rigeste procent. I bunden af indkomstfordelingen har forbrugsmulighederne ikke ændret sig i et årti, hvor den jævne borger og samfundet som helhed ellers er blevet rigere. Selv hvis man tager de studerende ud af regnestykket, er der tale om noget nær stagnation i bunden¹.

①

Der er tale om noget nær stagnation i bunden af indkomstfordelingen

Samfundet er som helhed blevet rigere, men fordelingen er skæv

Som man bevæger sig op i indkomstlagene, stiger indkomstfremgangen i årtiet ligeledes - både målt i kroner og øre og relativt i procent. De 10 pct. rigeste er som før nævnt blevet 25 procent rigere i perioden fra 2010 og frem til 2019, og bare i 2019 voksede indkomsterne i toppen med 5,4 procent.

¹ Opgøres indkomstudviklingen ekskl. familier med voksne studerende har de 10 pct. fattigste fået 1,5 pct. flere penge mellem hænderne fra 2010 til 2019.

Det er dog særdeles blandt de allerrigeste i den gyldne procent i toppen af indkomstfordelingen, at der er sket en voldsom vækst på hele 48 procent i indkomsten efter skat og inflation fra 2010 til 2019. Det kræver en disponibel indkomst på ca. 916.000 kr. vel at mærke efter skat at være med i den klub – en grænse, som også har rykket sig gevaldigt opad over årene.

⓪
Hos den rigeste pct. er indkomsten steget med 48 pct. i det seneste årti

	2010	2018	2019	2010-2019	2018-2019
	Kr. (2021-priser)			Pct.	
10 pct. fattigste	95.954	94.380	96.186	0,2	1,9
2. decil	147.364	152.643	154.990	5,2	1,5
3. decil	171.212	181.154	183.820	7,4	1,5
4. decil	194.092	206.337	209.458	7,9	1,5
5. decil	217.647	233.529	237.046	8,9	1,5
6. decil	241.899	261.923	266.019	10,0	1,6
7. decil	269.095	294.099	298.606	11,0	1,5
8. decil	302.669	334.039	339.282	12,1	1,6
9. decil	351.760	392.851	399.564	13,6	1,7
10 pct. rigeste	553.474	656.341	692.039	25,0	5,4
Den rigeste procent	1.281.871	1.681.343	1.899.042	48,1	12,9

Anm: Opgjort i faste 2021-priser på baggrund af forbrugerprisindekset. Husstande med negativ ækvivaleret disponibel indkomst er udeladt fra opgørelsen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Figur 1.3 viser, hvordan bruttoindkomsten, altså indkomsten før skat, har udviklet sig opdelt på indkomstkategorier blandt de 40 pct. med de laveste indkomster, de 10 pct. rigeste og den rigeste procent. Erhvervsindkomsten dækker over løn, indkomst fra selvstændig virksomhed og honorarer, mens formueindkomst omfatter aktiegevinster, boligafkast og anden kapitalindkomst. Derudover kommer overførselsindkomster, pensionsudbetalinger, mv.

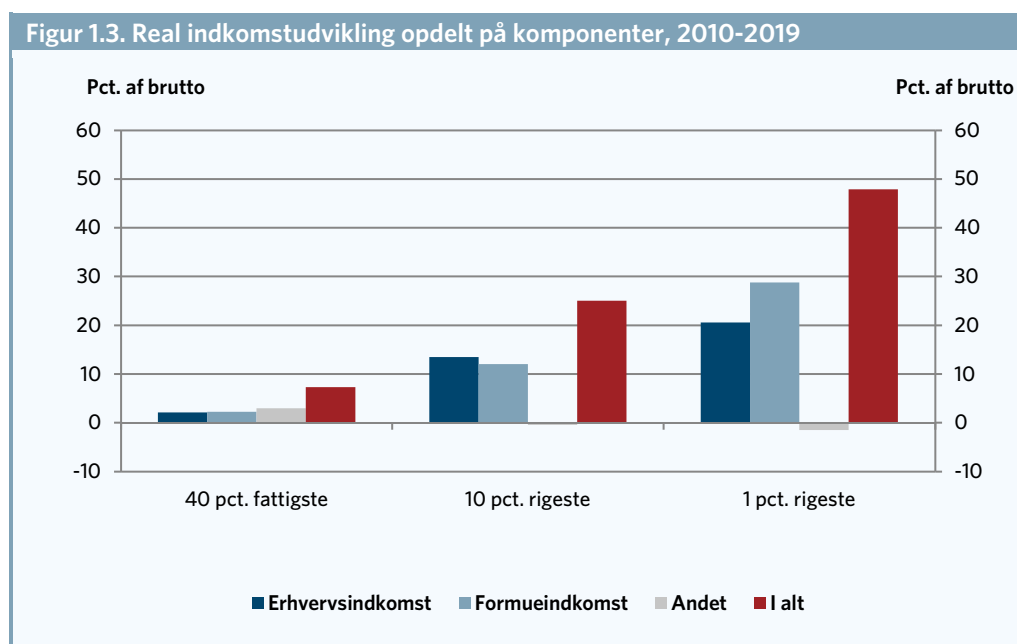
En stor del af de rigestes markante indkomstvækst kan henføres til stigende formueindkomster blandt den rigeste procent. De udgør over halvdelen af indkomststigningen før skat. Samtidig er formueindkomster, som aktie- og kapitalindkomst, lempeligere beskattet end erhvervsindkomst. Det vil altså sige, at hvis den rigeste procent i stedet havde haft hele sin 48 procents indkomstfremgang på lønnen, så ville indkomstuligheden været steget mindre, eftersom topskatten på 56 pct. af personlig indkomst er væsentligt højere end de 42 pct., som er den højeste sats for aktie- og kapitalindkomstsats.

⓪
En stor del af de rigestes indkomstvækst skyldes formueindkomster

Indkomstulighed forstærkes af, at Danmark har lavere skat på aktie- og kapitalindkomst end på erhvervsindkomst

De progressive skatter på aktieindkomst og kapitalindkomst er blandt de mest effektive omfordelingsmekanismer i vores skattesystem. Det har bl.a. DØRS tidligere påpeget². Hvis man for alvor vil den stigende indkomstulighed til livs, er det derfor et oplagt sted at starte med at hæve de højeste satser på aktie- og kapitalindkomst.

⓪ Progressive skatter på aktie- og kapitalindkomst er blandt de mest effektive omfordelingsmekanismer i vores skattesystem

Anm: Opgjort i faste priser på baggrund af forbrugerprisindekset. Husstande med negativ ækvivaleret disponibel indkomst er udeladt fra opgørelsen. "Andet" omfatter bl.a. overførselsindkomst, pension mv. Figuren viser ændring i indkomstkompont i procent af ændring i bruttoindkomst.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

De unge og enlige har ikke haft samme fremgang som de andre

Det er ikke kun på tværs af indkomstfordelingen, at det sidste årti har budt på forskelligartet indkomstfremgang. I det følgende ser vi på, hvordan indkomstudviklingen har været fra 2010 til 2019 fordelt på familietyper. Familier med voksne studerende er udeladt fra opgørelsen.

I gruppen af enlige havde personer over 65 år den højeste indkomstfremgang

I Figur 1.4 er indkomstvæksten efter skat og inflation opgjort for enlige opdelt på baggrund af, om der er børn i husstanden samt den voksnes alder. Mens den gennemsnitlige vækst i indkomst efter skat og inflation var på 13 pct. i perioden, oplevede de unge enlige under 30 år med børn blot en stigning på knap 2 pct., mens de unge enlige uden børn blev 4 pct. rigere. Gruppen med størst

⓪ Unge enlige med børn oplevede en vækst i indkomst på 2 pct., mens den gennemsnitlige vækst var 13 pct. i perioden 2010-2019

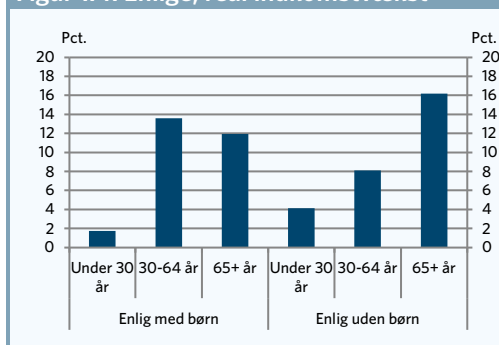
² Dansk Økonomi, forår 2019, De Økonomiske Råd (2019)

fremgang blandt de enlige var dem på 65 år og derover uden børn i husstanden. De blev 16 pct. rigere i løbet af årtiet.

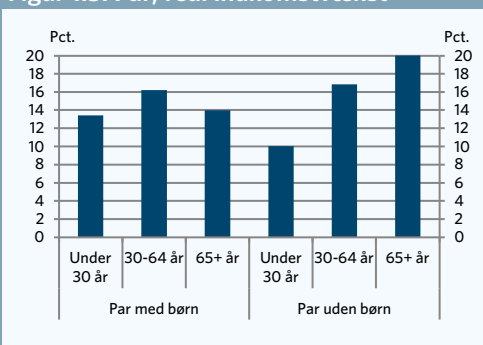
Figur 1.5 viser i stedet udviklingen blandt parrene. Her er det alderen på det ældste familiemedlem, der afgør placeringen i aldersgrupper. Blandt parrene er forskellene i indkomstvækst mindre end hos de enlige. Den laveste indkomstfremgang finder vi dog stadig blandt de unge, dog nu dem uden børn, som blev 10 pct. rigere fra 2010 til 2019, mens de ældre par uden børn fik hele 20 pct. mere mellem hænderne.

⓪ Ældre par øgede deres indkomstfremgang dobbelt så meget som de yngre

Figur 1.4. Enlige, real indkomstvækst

Figur 1.5. Par, real indkomstvækst

Anm: Figureerne viser den reale udvikling i den husstandsækvivalerede disponible indkomst fra 2010 til 2019 opdelt på familietype og alder. Alder opgjort for husstandens ældste medlem. Opgjort ekskl. familier med voksne studerende.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registre.

Forklaringen på den store fremgang blandt de ældste husstande skal bl.a. findes i den stigende udbredelse af arbejdsmarkedspensioner, som i forhold til tidligere er med til at sikre langt bedre levevilkår blandt vores ældre end hidtil. Desuden fortsætter flere i dag med at arbejde efter at have krydset folkepensionsalderen.

Den sociale arv er blevet sværere at bryde i bunden

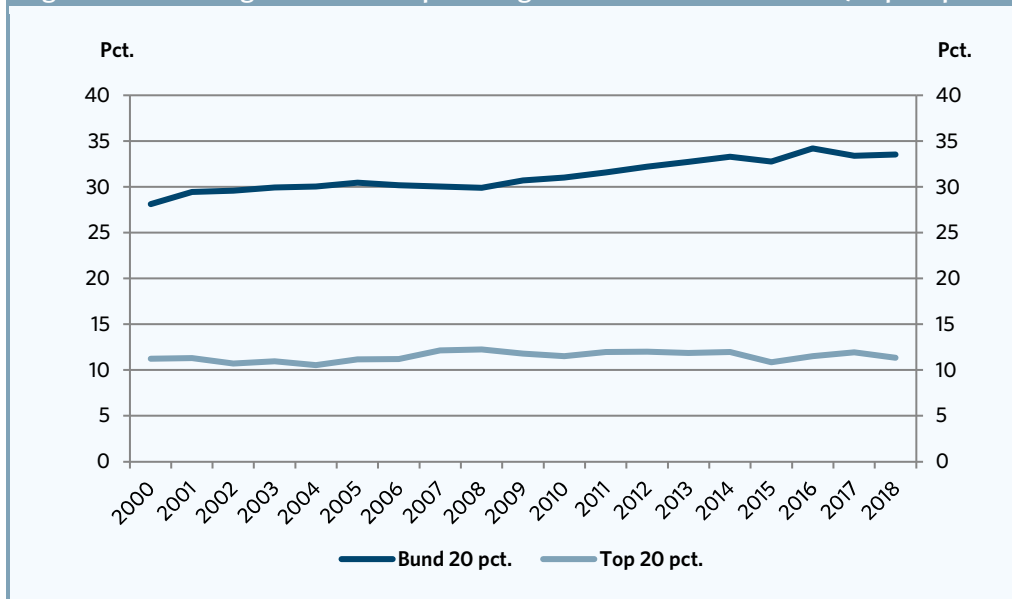
Hvert tredje barn, der vokser op blandt de fattigste familier, ender selv blandt de fattigste som voksen. Det viser Figur 1.6, hvor det er opgjort, hvor mange af dem, der voksede op blandt de 20 pct. fattigste familier, som selv er blandt de 20 pct. fattigste. Den sociale arv er faktisk blevet stærkere med tiden, da andelen er vokset fra ca. 28 pct. til 33½ pct. over de sidste knap 20 år.

⓪ Hvert tredje barn, der vokser op blandt de fattigste, ender selv blandt de fattigste

Den sociale arv er blevet mere udtalt over tid

Figuren viser også, hvor sandsynligt det er for et barn fra de fattigste 20 pct. af familierne at ende blandt de 20 pct. rigeste som voksen. Det hænder kun for hvert 9. barn fra de fattigste familier.

Figur 1.6. Hvor mange blandt de 20 pct. fattigste som barn er blandt bund/top 20 pct.

Anm: Figuren viser, hvor stor en andel af dem, der som 15-årig var i en familie med de 20 pct. laveste indkomster, der var i henholdsvis bund/top 20 pct. som 35-årig. Placering i indkomstfordeling som barn er opgjort på baggrund af den husstandsækvivalerede bruttoindkomst, og placering som voksen er opgjort på baggrund af personlig bruttoindkomst.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

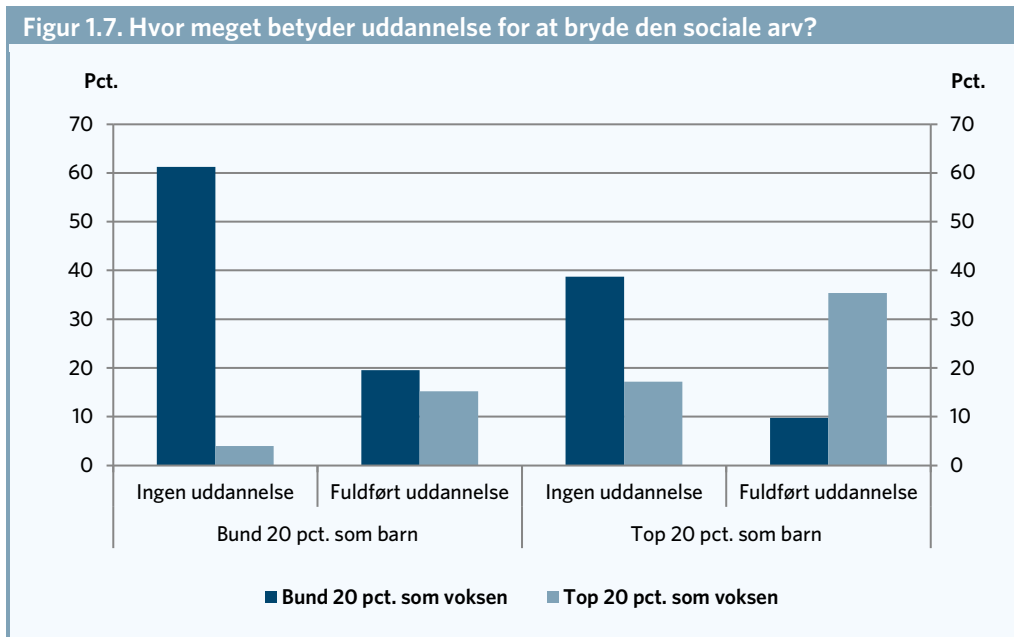
Den vigtige markør for, om et barn fra bunden bryder den sociale arv, er uddannelse. Børnene fra de fattigste familier, der fuldfører en uddannelse, klarer sig langt bedre som voksne, end dem, der ikke gør. Det er faktisk hele 60 pct. af dem, der ikke får en uddannelse, som selv havner i bunden indkomstmæssigt. Det fremgår af Figur 1.7.

Langt bedre går det for dem, der fuldfører en uddannelse, da blot 20 pct. selv havner blandt de fattigste 20 pct. som voksen, og 15 pct. af dem ender faktisk med at være blandt de 20 pct. rigeste. Dem, der vokser op i de fattigste familier, men som får sig en uddannelse, er altså ikke overrepræsenteret blandt de fattigste som voksen.

Men tallene vidner også om, at det er svært at bryde den sociale arv i bunden. På trods af, at børnene fra de fattigste familier klarer sig meget bedre målt på indkomst, når de får en uddannelse, så er det stadig færre fra bunden, der ender blandt de 20 pct. rigeste som voksen, end hvis man sammenligner dem med børnene, der ikke fik sig en uddannelse, men blot voksede op blandt de rigeste familier. Her er det nemlig 17 pct., der er blandt de rigeste som voksne - selvom de ikke har fuldført en uddannelse. Hos børnene fra de fattigste familier, der så får en uddannelse, er det kun 15 pct., der er blandt de rigeste som voksne.

① Uddannelse er den vigtigste faktor i forhold til at bryde den sociale arv

① Blandt de rigestes børn er 17 pct. selv blandt de rigeste som voksne, selvom de ikke har fuldført en uddannelse

Anm: Figuren viser, hvor stor en andel af dem, der som 15-årig var i en familie med de 20 pct. laveste/højeste indkomster, der var i henholdsvis bund/top 20 pct. som 35-årig fordelt efter, om man har fuldført en erhvervskompetencegivende uddannelse. Placering i indkomstfordeling som barn er opgjort på baggrund af den husstandsækvivalerede bruttoindkomst, og placering som voksen er opgjort på baggrund af personlig bruttoindkomst.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

De fleste med en topindkomst forbliver i toppen året efter

Debatten om graden af udskiftning fra år til år blandt dem med de højeste indkomster kan efterlade det indtryk, at indkomstmobiliteten – eller udskiftningen – i toppen er særligt høj. Det er bare ikke tilfældet, hvis man sammenligner med resten af befolkningen.

Denne undersøgelse viser, at den rigeste procent ikke er en fuldstændig lukket klub, om end det kræver sin indtægt at være med. I 2018 skulle man have en årsindkomst på knap 1,5 mio. kr. for at være en del af den ene procent af den voksne befolkning med de højeste indkomster – eller en månedsløn på over 124.000 kr. Det fremgår af Tabel 1.4.

Ⓢ I 2018 skulle man have en årsindkomst på knap 1,5 mio. kr. for at være blandt den rigeste procent

Tabel 1.4. Hvilken indkomst før skat kræver det at indgå i indkomstgrupperne?

	Indkomstgrænse før skat i 2018, kr.
2. decil	147.000
3. decil	201.000
4. decil	238.000
5. decil	283.000
6. decil	334.000
7. decil	385.000
8. decil	440.000
9. decil	514.000
10. decil	649.000
Den rigeste pct.	1.486.000

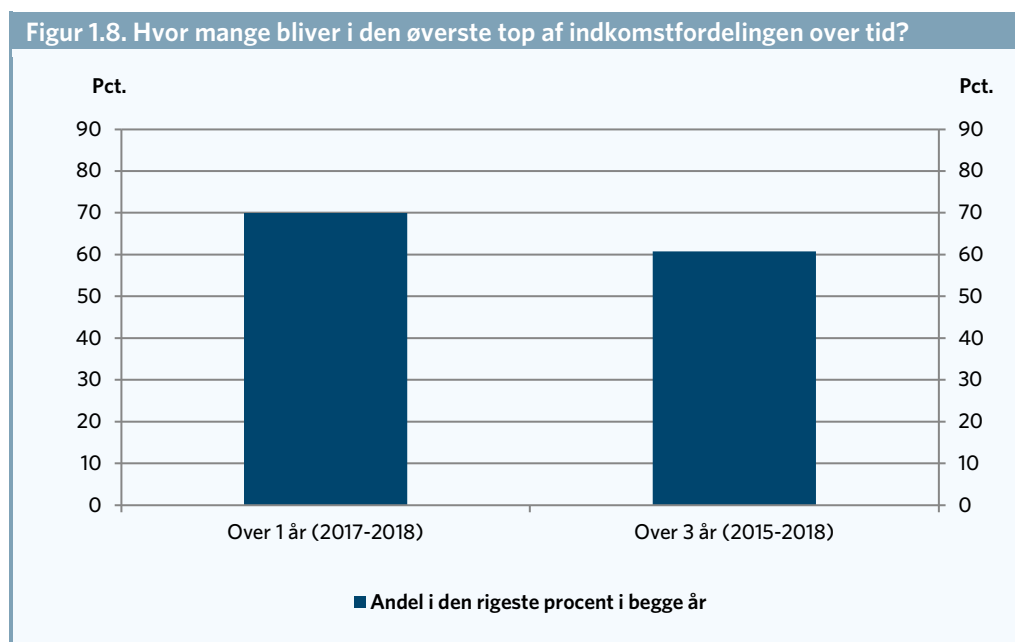
Anm: Opgjort på baggrund af personindkomst før skat inkl. imputeret afkast af egen bolig i 2018.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Figur 1.8 på viser, at ud af den ene procent med de største indkomster i 2017 var 70 pct. af dem fortsat blandt den rigeste procent i 2018 – altså langt størstedelen. På den anden side var 30 pct. af gruppen "nye".

① På et år udskiftes 30 pct. i gruppen af den rigeste pct.

Figuren viser også, hvor mange der var i den rigeste procent i 2015 og fortsat var det tre år senere. Her er der tale om 61 pct. – altså en lidt lavere andel, end når man ser over ét år, men fortsat størstedelen.

Anm: Figuren viser, hvor stor en andel, der befinder sig i samme percentil 1 år/3 år senere.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

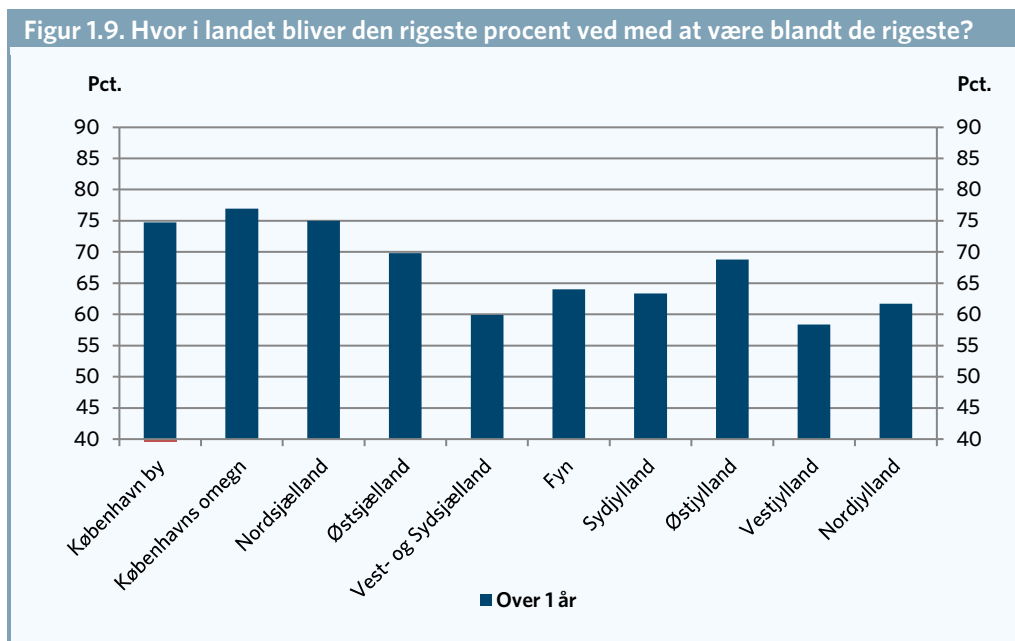
Der er relativt stor forskel på, hvem der går igen i den rigeste procent fra år til år, når man ser på tværs af landet.

Figur 1.9 viser, hvor stor en andel af de rigeste, der forbliver blandt de rigeste, fordelt på hvilken landsdel de bor i. Det er fortsat gruppen bestående af den rigeste procent i hele landet, vi ser på. Andelen toppes omkring København og i Nordsjælland, hvor ca. 3 ud af 4 forbliver i den absolutte indkomsttop fra år til år. I Østsjælland og Østjylland er det lidt færre, der fortsat er i den rigeste procent året efter. De dele af landet, hvor færrest af de rigeste går igen, er Vestjylland og Vest- og Sydsjælland, hvor 3 ud af 5 er gengangere.

① I Vestjylland og i Vest- og Sydsjælland er der størst udskiftning i den rigeste procent, mens den største andel forbliver i gruppen i København og Nordsjælland

Forskellene mellem landsdelene afspejler bl.a. forskelle i, hvordan den rigeste procent er beskæftiget. Blandt den rigeste procent, der er ansat som lønmodtagere med ledelsesarbejde, altså typisk topledere, er det 82 pct., der går igen i gruppen året efter. Andelen er langt lavere blandt selvstændige i den rigeste procent, hvor kun 62 pct. stadig er blandt de rigeste året efter. Det kan skyldes, at selvstændige har mere svingende indtægter, end f.eks. topledere med en fast lønpakke.

① Færre selvstændige end lønmodtagere forbliver blandt den rigeste procent fra år til år

Anm: Figuren viser, hvor stor en andel der befinder sig i samme percentil 1 år senere. Bornholm er udeladt, da relativt få indgår i den rigeste procent i landsdelen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Mobiliteten er lavest i top og bund

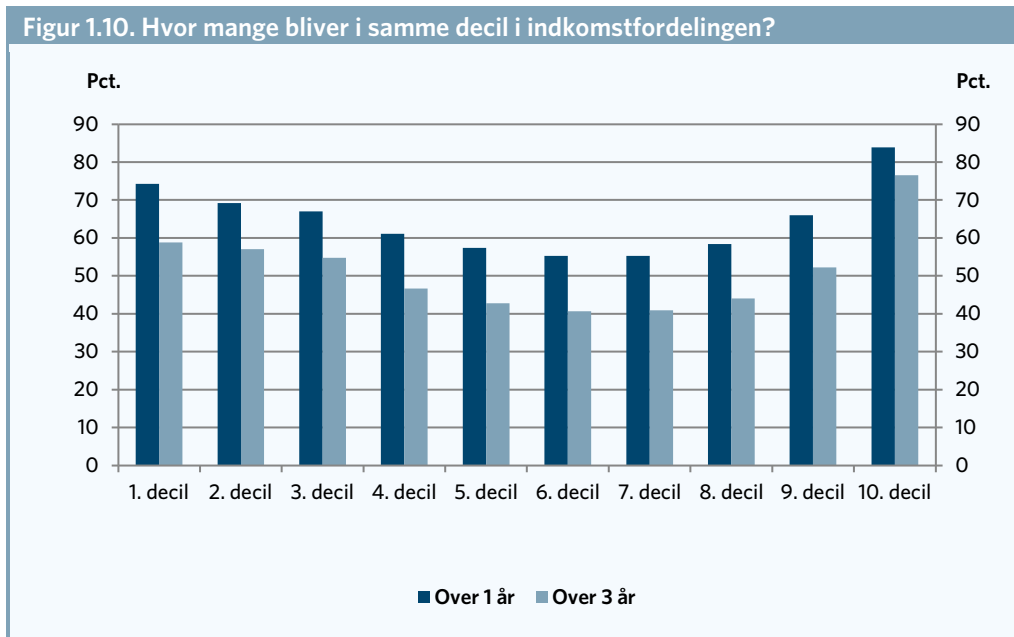
Det kan være svært at gennemskue, om persistensen i toppen af indkomstfordelingen er høj eller lav på baggrund af ovenstående resultater. Løfter man derimod blikket til hele indkomstfordelingen inddelt i ti lige store grupper (deciler), kan man se, at persistensen er betydeligt højere blandt de 10 pct. rigeste i 10. decil. Der er dog færre muligheder for at flytte sig i indkomstfordelingen, når man befinder sig i enderne, da man i top og bund kun kan bevæge sig i én retning (nedad i toppen, opad i bunden).

Figur 1.10 viser, at i 10. decil er udskiftningen relativt lille, da 84 pct. går igen året efter, mens 76 pct. går igen tre år senere. 10. decil dækker over de 10 pct. med de højeste indkomster i et år, og den rigeste procent indgår således i denne gruppe. Forskellen i persistens mellem indkomstdecilerne bliver særligt udtalt, når der måles over tre år, hvor 10. decil i endnu højere grad skiller sig ud.

Der er ligeledes relativt flere gengangere i bunden af indkomstfordelingen, da omkring 3 ud af 4 blandt de 10 pct. fattigste i 1. decil også er blandt de fattigste året efter. Når der måles over en lidt længere periode på tre år, så er det omkring 6 ud af 10 blandt de fattigste, der bliver i gruppen. Over tid vokser forskellen i mobiliteten altså mellem de rigeste og de fattigste grupper.

⊙ Persistensen er højere blandt de 10 pct. rigeste end i de øvrige deciler

⊙ Der er relativt flere gengangere over tid i bunden og toppen af indkomstfordelingen end i midten

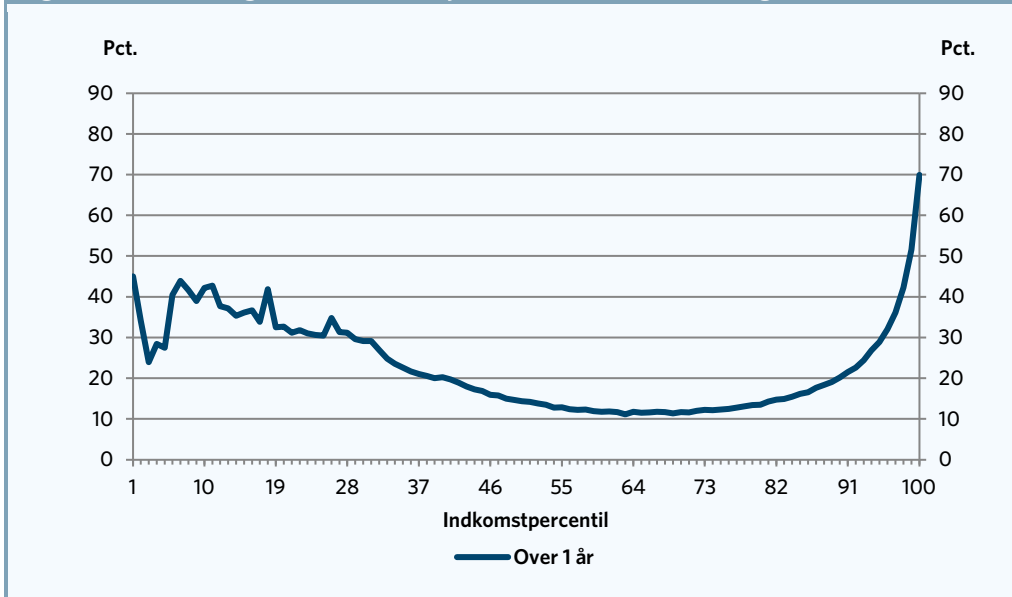
Anm: Figuren viser, hvor stor en andel der befinder sig i samme decil 1 år/3 år senere.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Mobiliteten falder drastisk i toppen af indkomstfordelingen

Figur 1.11 viser, hvor stor en andel i hvert indkomstpercentil der er i samme percentil året efter. Kurven bliver meget stejl, når man nærmer sig den 100. percentil, hvilket er den rigeste procent. Det afspejler, at mobiliteten falder drastisk i toppen af indkomstfordelingen. Der er altså forholdsvis mange gengangere blandt topindkomsterne i forhold til eksempelvis lavindkomstgruppen. Dette fænomen er tidligere påpeget af bl.a. OECD og kaldes i populære termer for "sticky ceilings"³.

³ "A Broken Social Elevator? How to Promote Social Mobility", OECD (2018), kapitel 2

Figur 1.11. Hvor mange bliver i samme percentil i indkomstfordelingen over 1 år?

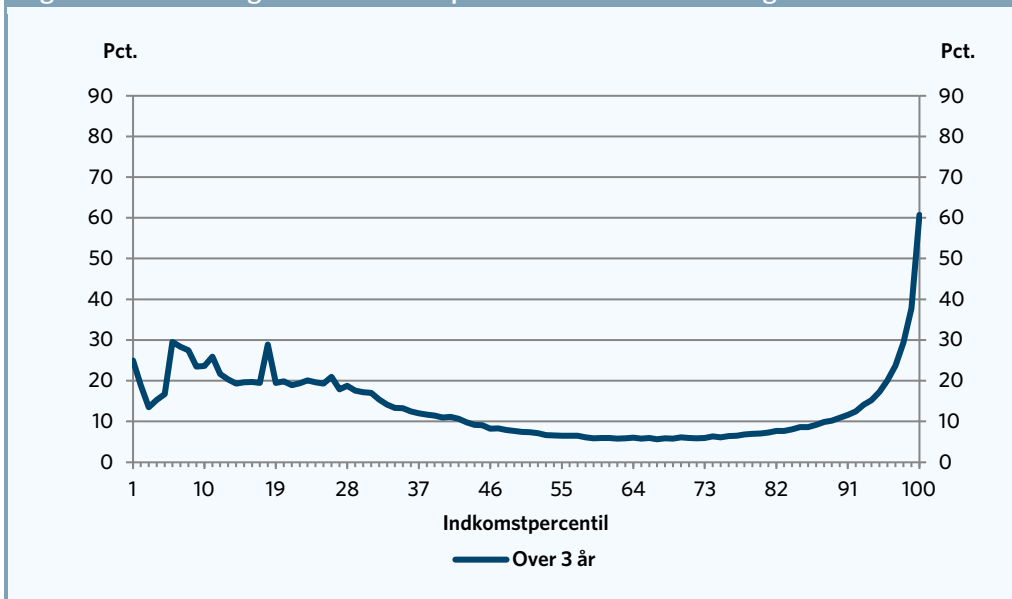

Anm: Figuren viser, hvor stor en andel der befinder sig i samme percentil 1 år senere.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

I Figur 1.12 er der i stedet målt over tre år, hvilket giver udslag i en endnu stejlere kurve, når man nærmer sig toppen af indkomstfordelingen. Befinder man sig et hvilket som helst andet sted i indkomstfordelingen, er der kun en lille sandsynlighed for, at man tre år senere vil være det samme sted. Blandt den rigeste procent er det derimod meget udbredt, da over halvdelen stadig er i samme indkomstpercentil efter tre år. Også i den næstrigste procent, den 99. percentil, er der relativt høj persistens. Her er 38 pct. gengangere efter tre år.

⊙ Efter tre år er over halvdelen forblevet blandt den rigeste procent

Figur 1.12. Hvor mange bliver i samme percentil i indkomstfordelingen over 3 år?

Anm: Figuren viser, hvor stor en andel, der befinder sig i samme percentil 3 år senere.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Boks 1.1. Sådan har vi beregnet indkomstmobilitet fra år til år

Analysen er udarbejdet på baggrund af Danmarks Statistiks personregistre. Der er taget udgangspunkt i alle fuldt skattepligtige personer på 18 år og derover i henholdsvis 2015 og 2017. Herefter er der koblet med indkomstoplysninger i 2018.

Studerende er fraregnet i opgørelsen. Bilag 1 viser, hvordan inddragelsen af studerende påvirker målinger af indkomstmobiliteten. Personer med en indkomst på mindre end +/-10 kr. ekskl. grøn check er frasorteret, da disse personer må formodes at være institutionaliseret, udrejst uden registrering eller på anden måde forsørget af andre. Derudover indgår personer, der er døde eller udvandrede i perioden heller ikke, da de ikke længere er fuldt skattepligtige i 2018.

Indkomstfordelingen er opgjort på baggrund af den samlede personindkomst før skat tillagt lejeværdi af egen bolig for boligejere. Analysepopulationen er i hvert år inddelt i indkomstdeciler, ti lige store grupper, og indkomstpercentiler, 100 lige store grupper, på baggrund af deres indkomst. Kun personer, der indgår i begge måleår, indgår i opgørelsen.

2 KAPITEL

Faldende antal fattige op til coronakrisen

Det var for andet år i træk, at der blev færre fattige, da antallet af personer under fattigdomsgrænsen faldt i 2019. Nu er der 248.000 under fattigdomsgrænsen, hvoraf 59.700 er børn under 18 år. Den positive udvikling risikerer dog at blive sat over styr af coronakrisen. Dem, der i forvejen var langt fra arbejdsmarkedet, da krisen satte ind, står nemlig bagerst i den voksende kø af ledige.

I tiden op til coronakrisen så vi en positiv udvikling i udbredelsen af fattigdom. Antallet af relativt fattige i Danmark var nemlig faldende. Denne positive udvikling i de senere år risikerer dog at blive sat over styr af coronakrisen, som har sendt mange af de lavestlønnede ud i ledighed, hvilket er beskrevet senere i kapitel 3. Når ledighedskøen vokser, risikerer vi samtidig, at dem, der i forvejen var langt fra arbejdsmarkedet, får endnu sværere ved at finde fodfæste igen, og at dem på kanten af arbejdsmarkedet skubbes helt ud.

Antallet af personer under fattigdomsgrænsen voksede kraftigt fra 2015 til 2017, mens udviklingen i 2018 og 2019 har været svagt faldende. Det fremgår af Figur 2.1. Der er nu ca. 248.000 personer, der er relativt fattige, da de i løbet af ét år har haft en indkomst på mindre end halvdelen af medianindkomsten, ikke er studerende og ikke har væsentlig formue. På trods af to år, hvor antallet af fattige er faldet, er der stadig 48.000 flere personer under fattigdomsgrænsen end i 2015.

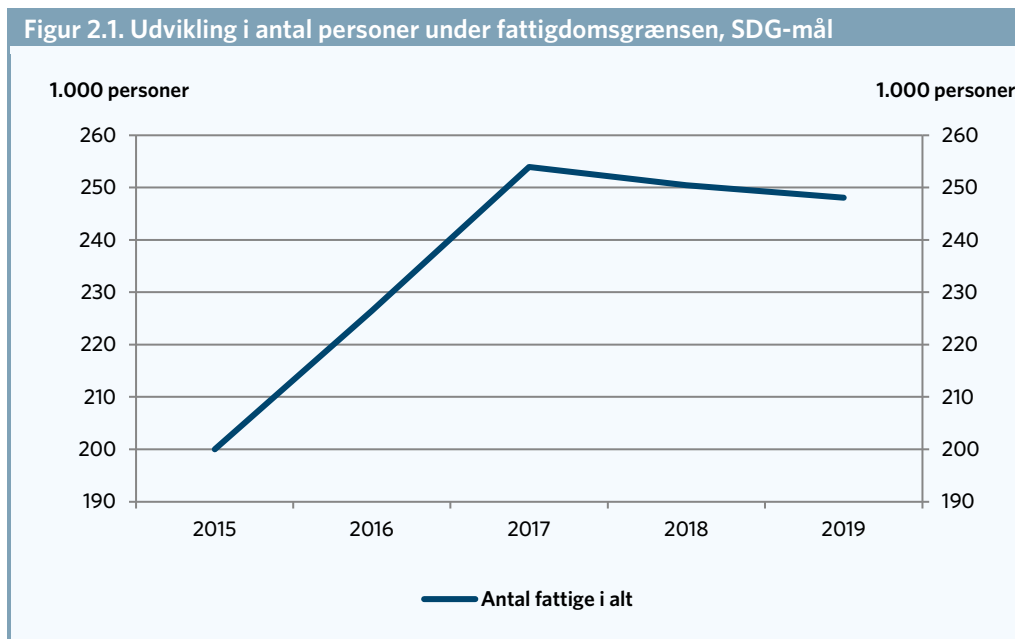
Definitionen på fattigdom tager udgangspunkt i Danmarks Statistiks opfølgning på FN's verdensmål nr. 1 om at reducere fattigdommen. Her har Danmarks Statistik udviklet et mål for relativ fattigdom. Målet er en videreudvikling af den tidligere officielle fattigdomsgrænse, der blev vedtaget i 2013 på baggrund af ekspertudvalget om fattigdoms anbefalinger og senere afskaffet af Venstre-regeringen i 2015.

Relativ fattigdom tager udgangspunkt i, hvad en typisk familie i landet, medianen, har af forbrugsmuligheder. Fattigdomsgrænsen fastsættes herefter som halvdelen af dette tal i hvert år. Derudover er der en række øvrige kriterier for at blive anset som relativt fattig. Læs mere om fattigdomsgrænsen i Boks 2.1.

① Op til coronakrisen var antallet af relativt fattige faldende

① Der er dog stadig 48.000 flere personer under fattigdomsgrænsen end i 2015

① Relativ fattigdom måles efter Danmarks Statistiks definition, der er udviklet som opfølgning på FN's verdensmål

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Den store stigning i antallet af relativt fattige fra 2015 til 2017 hænger i høj grad sammen med nedsættelser af de laveste ydelser, som kontanthjælpsloftet og integrationsydelse, i en periode, hvor velstandsniveauet for den typiske dansker, og dermed medianindkomsten, har været jævnt stigende. I 2018 og 2019 har der derimod ikke været yderligere nedsættelser af de laveste ydelser, og i efteråret 2019 blev det aftalt at indføre et nyt, midlertidigt børnetilskud målrettet de fattigste børnefamilier. Det midlertidige børnetilskud er gældende, indtil arbejdet med et nyt ydelsessystem i regi af Ydelseskommissionen er afsluttet.

① Stigningen i relativ fattigdom skyldes kombinationen af nedsatte ydelser og stigende medianindkomst

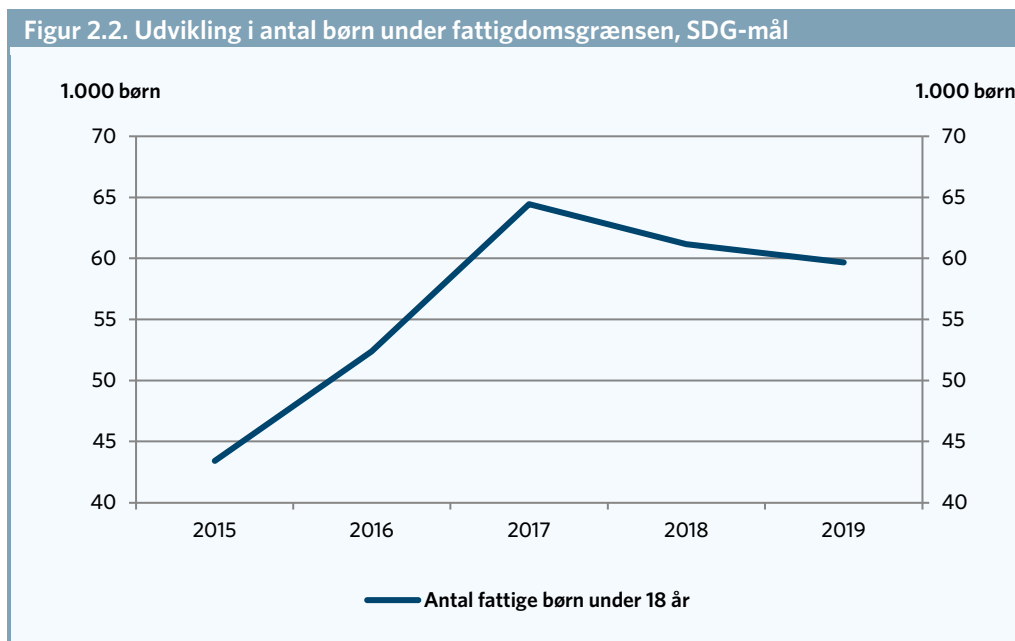
To år i træk med faldende antal fattige børn

I 2019 faldt antallet af børn i fattige familier med omkring 1.500 til 59.700. Det fremgår af Figur 2.2. Det er første gang i tre år, der er færre end 60.000 fattige børn i Danmark. De gode konjunkturer op til coronakrisen har betydet, at flere forsørgere har forladt kontanthjælpsystemet med et job i hånden.

① I 2019 faldt antallet af fattige børn med omkring 1.500

Coronakrisen rammer de lavestlønnede og de ufaglærte hårdest

Coronakrisen risikerer dog at vende den positive udvikling fra de seneste år. Som det fremgår senere af kapitel 3, rammer coronaledighed de lavestlønnede og ufaglærte hårdest. Samtidig vokser køen af langtidsledige, da de, som allerede var ledige, da krisen satte ind, og ofte har en svag tilknytning til arbejdsmarkedet, bliver skubbet længere tilbage i køen. Det gælder mange af forsørgerne i gruppen af relativt fattige, som ofte ikke har fået sig en uddannelse efter grundskolen, og hvis tilknytning til arbejdsmarkedet er svag.

Anm: Børn omfatter personer under 18 år.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Store kommunale forskelle i andelen af fattige børn

I Figur 2.3 er opgjort den kommunale variation i andelen af børn under 18 år, der er under fattigdomsgrænsen. De mørkeblå områder er der, hvor andelen af fattige børn er højest, mens de lyseblå områder er der, hvor andelen er lavest.

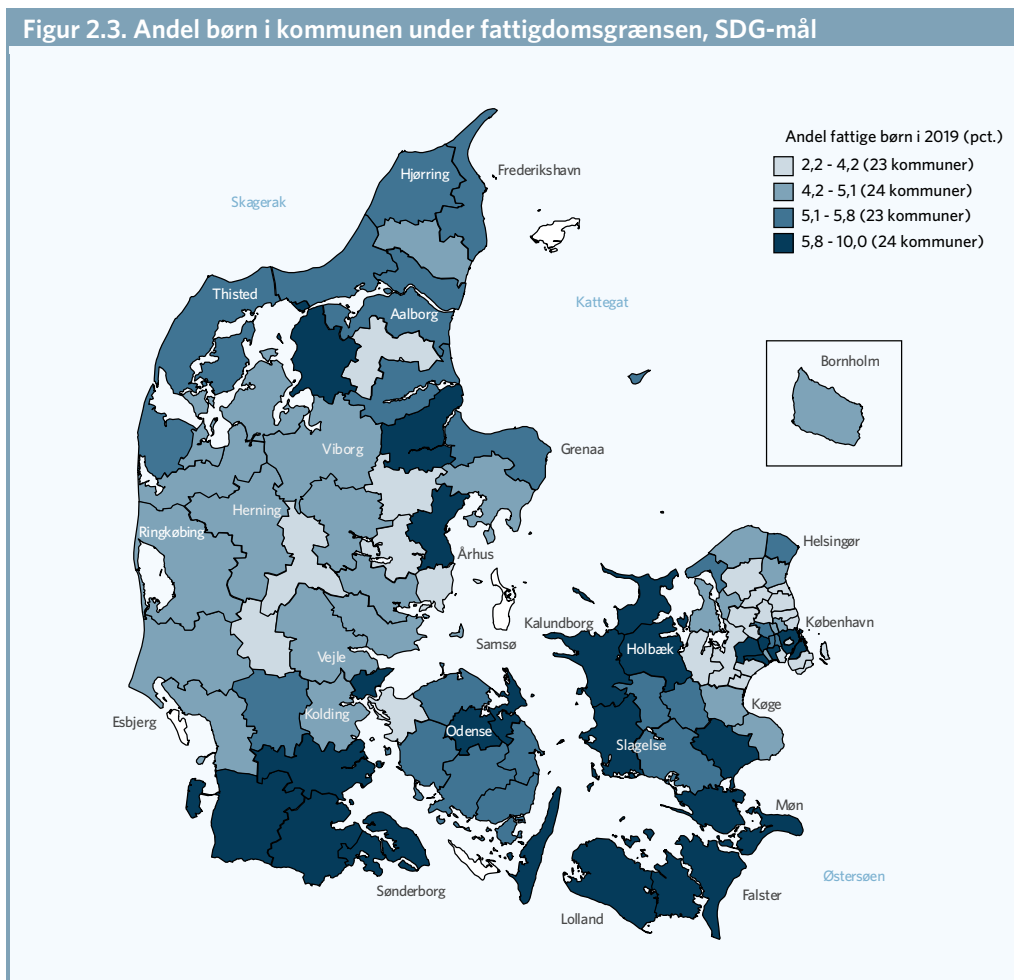
Det er særligt i egne af Danmark som Sønderjylland og Vest- og Sydsjælland og på Københavns Vestegn, at relativt mange børn lever under fattigdomsgrænsen. Her er det 6-10 pct. af alle børn under 18 år, hvis familie lever under fattigdomsgrænsen. Altså helt op mod hvert 10. barn.

ⓘ
Flest børn lever under fattigdomsgrænsen i Sønderjylland, i Vest- og Sydsjælland og på Københavns Vestegn

I de fattigste områder lever op mod hvert 10. barn under fattigdomsgrænsen

I de områder af Danmark, hvor andelen af fattige børn er lavest, er det mellem 2 og 4 pct. af børnene, der er under fattigdomsgrænsen. Det drejer sig om en række kommuner i det Midt- og Østjyske samt omkring Hovedstadsområdet.

Figur 2.3. Andel børn i kommunen under fattigdomsgrænsen, SDG-mål

Anm: Figuren viser andelen af børn under 18 år, der lever i familier under fattigdomsgrænsen. Kommunerne Ærø, Fanø, Samsø og Læsø er udeladt af diskretionshensyn.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 2.1 viser de 10 kommuner, der har den højeste andel børn under fattigdomsgrænsen, og de 10 kommuner, hvor andelen er lavest. Det er under 3 pct. af børnene i kommuner som Dragør, Allerød, Skanderborg, Gentofte, Egedal, Roskilde og Solrød, der er under fattigdomsgrænsen. På landsplan er der tale om 5,2 pct.

① På landsplan lever omkring 5,2 pct. af børnene under fattigdomsgrænsen

Det er dog 10 pct. af børnene, der i Brøndby Kommune er under fattigdomsgrænsen. Her er andelen steget siden sidste år til næsten det dobbelte af niveauet på landsplan. I Lolland og Langeland Kommuner er andelen derimod faldet under de 10 pct. Faktisk har Langeland Kommune set et fald i andelen af børn i kommunen, der er relativt fattige, på hele 2,1 pct.-point.

Tabel 2.1. Top og bund kommuner målt på andel børn under fattigdomsgrænsen

Top 10	Andel	Ændring 2018-2019	Bund 10	Andel	Ændring 2018-2019
	Pct.	Pct.-point		Pct.	Pct.-point
Brøndby	10,0	0,7	Dragør	2,2	-0,1
Lolland	9,5	-0,7	Allerød	2,3	0,0
Guldborgsund	9,2	0,0	Skanderborg	2,5	-0,1
Slagelse	8,2	-0,1	Gentofte	2,5	-0,2
Langeland	8,1	-2,1	Egedal	2,7	0,2
Ishøj	8,0	-1,7	Roskilde	2,8	-0,4
Vordingborg	7,7	0,3	Solrød	2,8	-0,5
Odense	7,6	0,1	Favrskov	3,0	-0,4
Odsherred	7,6	-0,3	Lyngby-Taarbæk	3,0	0,0
Kalundborg	7,4	-0,2	Rebild	3,2	-0,1

Anm: Børn omfatter personer under 18 år.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Forskel mellem lavindkomst og relativ fattigdom

Danmarks Statistiks indikator for relativ fattigdom, som er udviklet til at følge op på verdensmål nr. 1 om at reducere fattigdommen, er et samlet mål baseret på en lavindkomstgrænse, en formuegrænse og visse øvrige kriterier, som hovedsageligt indebærer, at familier, hvor hovedforsørgeren er studerende, ikke betragtes som fattige.

Ser man på hele lavindkomstgruppen, altså familier med en disponibel indkomst på under 50 pct. af medianindkomsten, er den væsentligt større end gruppen, der kategoriseres som relativt fattige ifølge SDG-målet. Det fremgår af Figur 2.4, hvor antallet af børn i henholdsvis lavindkomstgruppen, lavindkomstgruppen ekskl. studerende samt relativt fattige er opgjort. Lavindkomstgruppen omfattede i 2019 knap 80.000 børn under 18 år.

① Som følge af målemetoden er der flere personer i lavindkomstgruppen end i gruppen af relativt fattige

Når relativ fattigdom opgøres, ser man som nævnt ovenfor bort fra familier, hvor hovedforsørgeren er studerende. Det reducerer antallet af børn i opgørelsen med godt 11.300. Yderligere er der familier i lavindkomstgruppen, som på trods af lav indkomst er i stand til at forsørge sig selv ved at tære på deres formue. Derfor indebærer SDG-indikatoren for relativ fattigdom også et formuekrav, hvilket reducerer antallet af børn med 8.800 yderligere. Herved ender man med en gruppe på 59.700 børn i 2019, der lever i relativ fattigdom.

Boks 2.1. Definition af fattigdomsgrænse

Danmarks Statistik har som opfølgning på FN's bæredygtigheds mål (SDG-mål nr. 1) om at reducere fattigdommen udviklet et mål for relativ fattigdom. Målet er en videreudvikling af den officielle fattigdomsgrænse, der blev vedtaget i 2013 på baggrund af ekspertudvalget om fattigdomsanbefalinger og senere afskaffet af Venstre-regeringen i 2015.

Man er fattig, hvis man i løbet af ét år har en indkomst, som er under halvdelen af medianindkomsten, og samtidig ikke har en formue i starten af året på mere end halvdelen af medianindkomsten.

Hvis familiens hovedforsørger (den der tjener mest) er studerende og ikke har været fuldtidsbeskæftiget mere end halvdelen af året, kan man dog ikke blive kategoriseret som fattig. Heller ikke børn, der flytter hjemmefra, kan blive kategoriseret som fattige, hvis mindst én af deres forældre ikke er fattig.

Medianindkomsten

Medianindkomsten er den midterste indkomst i indkomstfordelingen. Det vil sige, at der er nøjagtigt 50 procent, der har en indkomst, der er højere end medianindkomsten og nøjagtigt 50 procent, der har en indkomst, der er lavere end medianindkomsten. Der benyttes den husstandsækvivalerede disponible indkomst, det vil sige indkomsten efter skat korrigeret for stordriftsfordele i familier med flere familiemedlemmer.

Fattigdomsgrænsen i kroner og øre

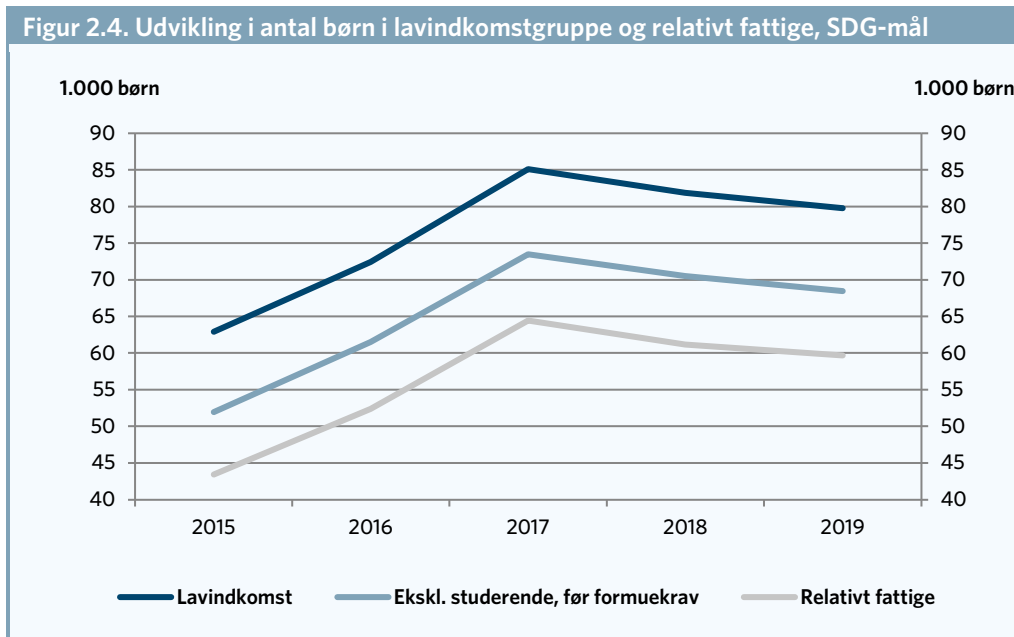
Hvornår en familie konkret vil ryge under fattigdomsgrænsen afhænger af familietyper. For en enlig person er fattigdomsgrænsen på 128.400 kr. efter skat om året eller 10.700 kr. om måneden. Det er opgjort efter skat og skal dække alle udgifter til f.eks. bolig, mad, forsikringer, tøj, medicin, transport, reparationer, fritid osv. Af tabellen herunder fremgår fattigdomsgrænserne for forskellige familier.

Fattigdomsgrænsen for forskellige familietyper, 2021-priser

Personer i familien	Grænse pr. familie pr. år	Grænse pr. person pr. år	Grænse pr. person pr. måned
1 voksen	128.400	128.400	10.700
1 voksen og 1 barn	167.000	83.500	7.000
1 voksen og 2 børn	205.500	68.500	5.700
1 voksen og 3 børn	244.000	61.000	5.100
2 voksne	192.700	96.300	8.000
2 voksne og 1 barn	231.200	77.100	6.400
2 voksne og 2 børn	269.700	67.400	5.600
2 voksne og 3 børn	308.200	61.600	5.100
3 voksne*	256.900	85.600	7.100
4 voksne*	321.100	80.300	6.700

Anm: Børn er her defineret som under 15 år. Hjemmeboende børn på 15 år og derover tælles som voksne. *) 3 eller 4 voksne kan f.eks. være en familie med 2 forældre og 1 eller 2 hjemmeboende børn på 15 år og derover.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Anm: Børn omfatter personer under 18 år. Figuren viser antallet af børn i hhv. lavindkomstgruppen (husstandsækvivaleret disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten), lavindkomstgruppen ekskl. studerende og familier med nulindkomst, og gruppen af relativt fattige, som yderligere er underlagt et formuekrav.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

På trods af den store niveauforskel mellem lavindkomstgruppen og de relativt fattige børn har udviklingen over de seneste år været parallel. Det er også værd at bemærke, at det netop er udviklingen i målene, altså om vi bevæger os op, ned eller sidelæns, der er den mest afgørende og bør tillægges størst vægt. Derimod er niveauet for fattigdomsmålene i højere grad udtryk for de metodiske valg, man har truffet, f.eks. om lavindkomstgrænsen sættes til 50 eller 60 pct. af medianindkomsten.

Det bør i den sammenhæng bemærkes, at fattigdomsgrænsen fastsat ved brug Danmarks Statistiks indikator for relativ fattigdom i høj grad harmonerer med minimumsbudgetter for at opretholde en beskeden tilværelse opgjort uafhængigt af Rockwoolfondens Forskningsenhed⁴. Den relative fattigdomsgrænse giver os derfor mulighed for at overvåge, hvor mange der i økonomisk forstand ikke er i stand til at opretholde en beskeden tilværelse. En tilværelse, der ligger meget langt fra den typiske families tilværelse i Danmark.

Når fattigdom bliver en vedvarende tilstand

Fattigdom kan måles på forskellig vis, og den af Danmarks Statistik udviklede SDG-indikator for relativ fattigdom er derfor én blandt flere relevante opgørelser, når vi taler om udbredelsen af fattigdom i Danmark, og hvordan den har udviklet sig. Som tidligere nævnt fik Danmark i 2013 en officiel fattigdomsgrænse, som dog blev afskaffet blot to år senere. AE er fortsat med at regne på omfanget af fattigdom efter denne definition, som særligt adskiller sig fra den nye SDG-indikator for relativ fattigdom ved at måle på udbredelsen af vedvarende økonomisk fattigdom.

① Udviklingen i fattigdomsmål - op, ned, sidelæns - er mest afgørende og bør derfor tillægges størst vægt

① Danmarks Statistiks indikator for relativ fattigdom harmonerer i høj grad med fastsatte minimumsbudgetter

① Ifølge den tidligere officielle fattigdomsgrænse skulle man have været under fattigdomsgrænsen tre år i træk for at tælle med

⁴ Nye minimumsbudgetter for danske familier, Rockwool Fondens Forskningsenhed (2015)

Den afgørende forskel på det nye og det gamle mål er, hvor mange år, man skal være under fattigdomsgrænsen for at tælle med i opgørelsen. Med den nye SDG-indikator for relativ fattigdom tæller man med efter ét år i relativ fattigdom, mens det tidligere officielle mål krævede, at man var under fattigdomsgrænsen tre år i træk for at blive talt med. Det gamle mål var således et mål for vedvarende fattigdom.

⓪ Med den nye SDG-indikator for relativ fattigdom tæller man med efter blot ét år i relativ fattigdom

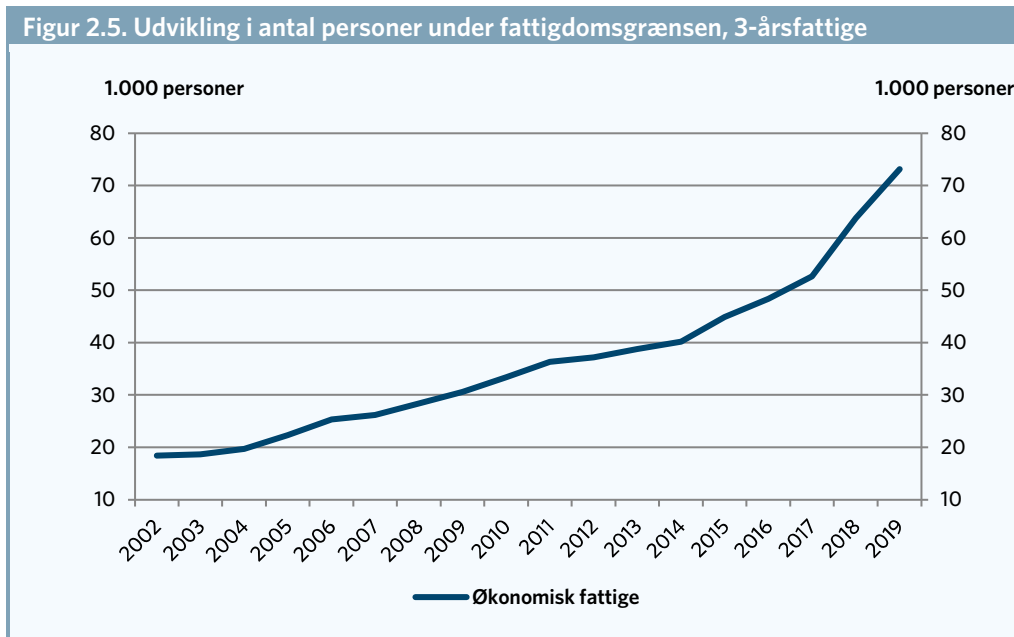
Konkret opgøres de "økonomisk fattige" som personer, der tre år i træk har oplevet at ligge under fattigdomsgrænsen. Fattigdomsgrænsen er fastsat som halvdelen af medianindkomsten, og der gælder ligeledes et formuekrav, så personer med en vis formue ikke indgår i opgørelsen. Derudover indgår familier med voksne studerende ikke.

Figur 2.5 viser udviklingen i antallet af økonomisk fattige frem til i dag. Tallet har været støt stigende over hele perioden, og i de seneste år er antallet vokset med tiltagende hastighed. Fra ca. 40.000 personer i 2014 til 53.000 i 2017, mens tallet i dag er hele 73.000. Det er vel at mærke personer, der har været under fattigdomsgrænsen tre år i træk. Denne udvikling står i kontrast til den opgjort med SDG-målet for relativ fattigdom, der tæller antallet af personer, der har oplevet fattigdom i mindst ét år. Det skyldes, at opgørelsen af treårsfattige i sin natur er et par år forsinket i forhold til den etårige opgørelse.

⓪ Antallet af økonomisk fattige, der har været under fattigdomsgrænsen i tre år, er vokset med tiltagende hastighed

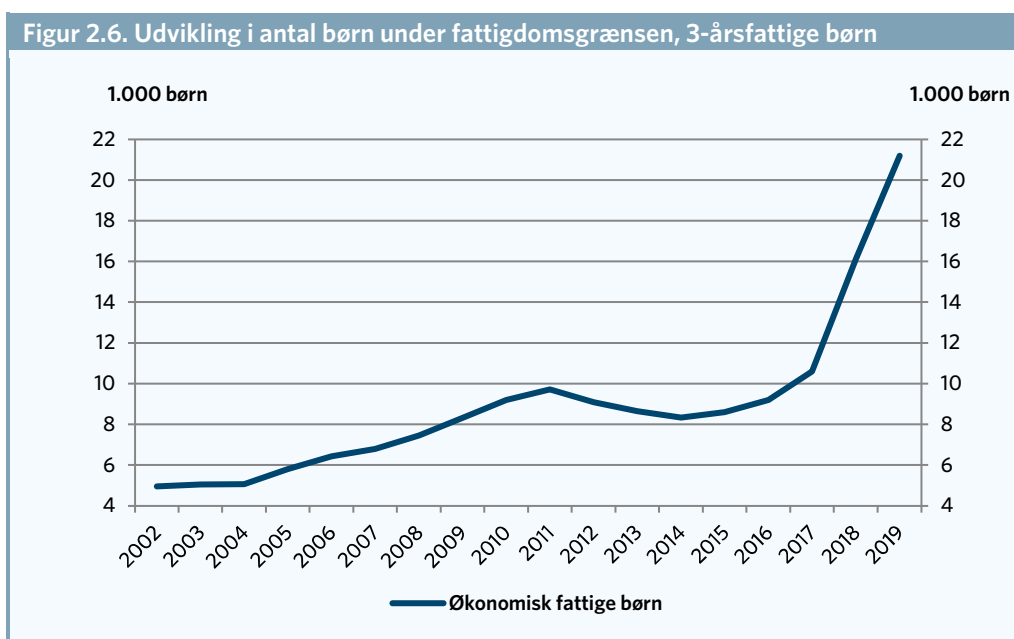
Risikoen for at være i vedvarende fattigdom i Danmark er mere end tredoblet

Hvis andelen af befolkningen, der er treårsfattige, opgøres i procent, er der også tale om en kraftig stigning. Andelen af treårsfattige var i 2002 på 0,3 pct. af befolkningen, mens den i dag er 1,3 pct. Risikoen for at være i vedvarende fattigdom i Danmark er altså mere end tredoblet.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Udviklingen i antallet af børn under 18 år, hvis familie er under fattigdomsgrænsen tre år i træk, har også været stigende i størstedelen af perioden. Det fremgår af Figur 2.6. Dog faldt antallet fra 2011 til 2014, men er igen begyndt at stige fra 2015 og frem – og med en alarmerende hast i 2018 og 2019. Der er nu ca. 21.200 treårsfattige børn svarende til 1,8 pct. af alle børn under 18 år. Den modsatte udvikling i de seneste to år i forhold til udviklingen opgjort med SDG-målet for relativ fattigdom er som førnævnt en forsinket konsekvens af den stigning i étårsfattige, vi så i 2016-2017.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

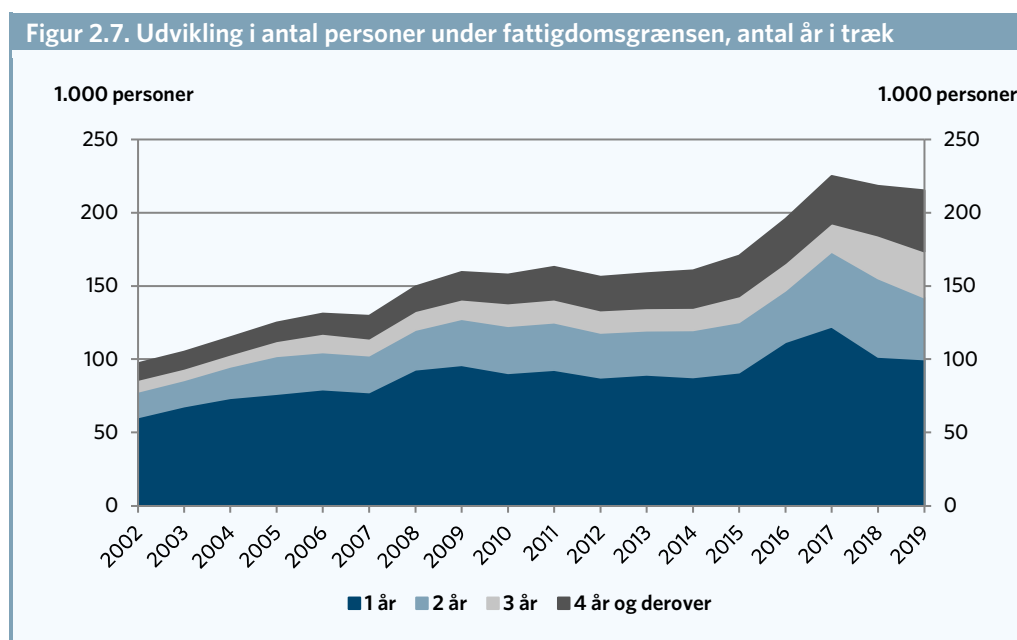
Hvordan kan det være, at de to fattigdomsmål går i hver sin retning?

For at forklare den modsatte udvikling mellem det etårige SDG-mål for relativ fattigdom og den treårige opgørelse af økonomisk fattige er personer under fattigdomsgrænsen opdelt på antallet af år i træk, som de har befundet sig i økonomisk fattigdom i Figur 2.7.

Opmærksomheden bør særligt henledes til udviklingen fra 2017 og frem. I 2018 faldt det samlede antal personer, der i mindst ét år oplevede økonomisk fattigdom. Udviklingen dækker dog over et stort fald i gruppen, der havde oplevet ét enkelt år i fattigdom, mens de øvrige grupper, der i to, tre, fire eller flere år i træk har oplevet økonomisk fattigdom, voksede.

Ⓜ I 2018 faldt antallet af personer, der i mindst ét år oplevede økonomisk fattigdom, mens gruppen, der havde oplevet det i flere år, voksede

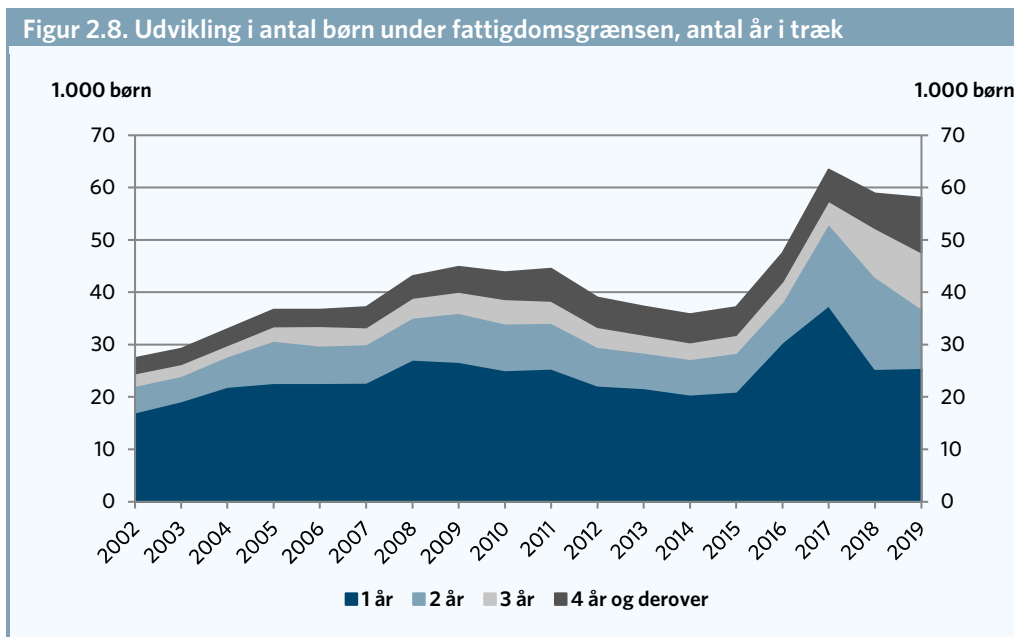
Denne særlige udvikling kan tilskrives "reform"-effekten af de ydelses- og støttenedsættelser i kontanthjælpssystemet, der blev indført i 2016 og 2017.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Figur 2.8 viser, at den førnævnte tendens er endnu tydeligere blandt børn under 18 år i familier under fattigdomsgrænsen. Mens antallet af "nye" fattige med ét års "anciennitet" er tilbage på niveauet fra starten af 10'erne, så er gruppen af børn i vedvarende økonomisk fattigdom vokset markant. Den store stigning i antallet af treårsfattige børn kan i høj grad henføres til familier, der blev fattige i 2016 og 2017.

Ⓜ Gruppen af børn i vedvarende økonomisk fattigdom er vokset markant

Anm: Se boks 1 for en beskrivelse af opgørelsen af fattigdom.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Dette understreger vigtigheden af, at fattigdom belyses af forskellige opgørelser med hver deres styrker og svagheder. Mens det étårige SDG-mål for relativ fattigdom giver adgang til tidligt og præcist at måle på udviklingen, så beslutningstagere kan reagere i tide, kan de flerårige mål give os viden om mobilitetsudfordringer.

① Mens det étårige SDG-mål for relativ fattigdom giver adgang til tidligt og præcist at måle på udviklingen, kan de flerårige mål give os viden om mobilitetsudfordringer

Det er vigtigt, at fattigdom belyses af forskellige opgørelser med hver deres styrker og svagheder

Gruppen, der oplever økonomisk fattigdom i et år eller mere, har historisk set været kendetegnet af stor udskiftning fra det ene år til det andet. Der har således været høj mobilitet ud af fattigdom, hvilket absolut er en kvalitet i det danske samfund, vi bør værne om. Det er dog ikke ensbetydende med, at man bør tage let på den store gruppe af étårsfattige, som er fremkommet i de senere år, da et helt år i fattigdom er lang tid for et barn. Selv et enkelt år i relativ fattigdom i barndommen kan trække spor ind i voksenlivet, da det bl.a. øger risikoen for ikke at få en ungdomsuddannelse.

① Der har historisk set været stor mobilitet ud af fattigdom, hvilket vi bør værne om

Den dybe, vedvarende fattigdom er den mest alvorlige, som vi bør være mest opmærksomme på

Den blå kurve, som både fremgår af Figur 8 og 9, består af de "nye" fattige med ét års "anciennitet", som ikke var fattige året forinden. De udgør over halvdelen - indtil billedet vender i 2018 og 2019. Mobiliteten ud af fattigdomsgruppen er faldet drastisk, og vi står derfor over for en ny fattigdomsproblematik, som vi ikke har set lige i nyere tid. Den vedvarende, dybe fattigdom er nemlig den mest alvorlige og den, der fordrer størst opmærksomhed.

①
Mobiliteten ud af fattigdomsgruppen er de senere år faldet drastisk

3 KAPITEL

Ufaglærte og lavtlønnede rammes hårdest af krisen

Under coronakrisen har mange oplevet at miste jobbet. Men coronakrisen har ramt socialt skævt. Det er de ufaglærte arbejdere og de lavestlønnede, der har holdt hårdest for. Mange af dem, der er blevet ledige under coronakrisen, var også blandt dem, der blev ledige under finanskrisen. Erfaringen fra dengang er, at det at miste jobbet under en krise har langvarige konsekvenser for ens indkomst og også påvirker beskæftigelseschancerne i mange år fremefter.

Efter flere års fremgang på arbejdsmarkedet vendte den positive udvikling, da coronakrisen ramte Danmark. På trods af en række hjælpepakker steg ledigheden med over 54.000 fuldtidspersoner hen over krisens første tre måneder. Det betød, at ledigheden i maj 2020 lå på niveau med foråret 2013, som var tidspunktet, hvor der igen kom gang i arbejdsmarkedet efter finanskrisen.

① Ledigheden steg med over 54.000 personer i løbet af coronakrisens første tre måneder

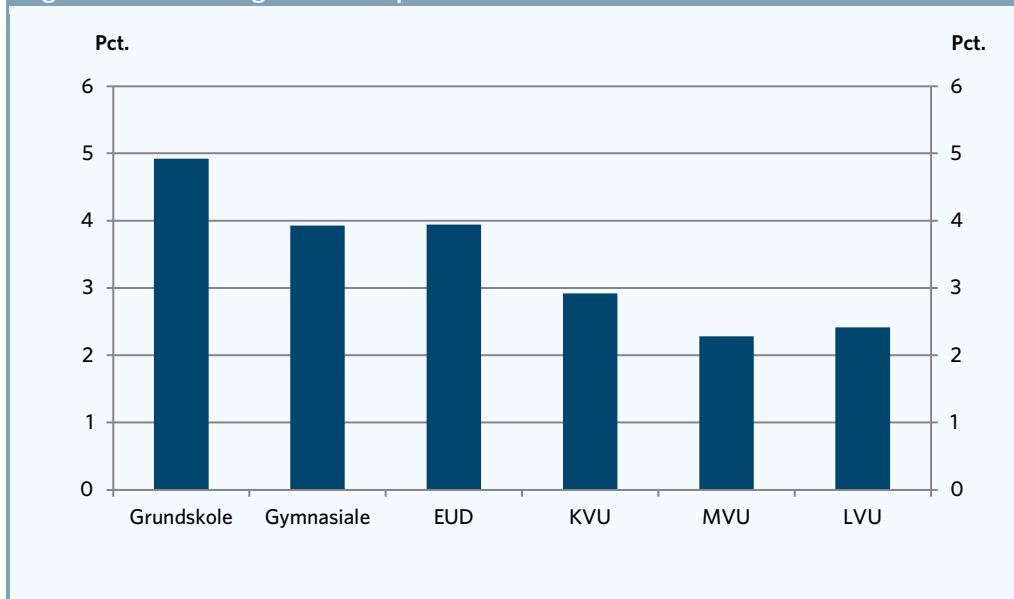
I dette kapitel tager vi et nærmere kig på, hvem der blev ramt af den ledighedsbølge, som coronakrisen forårsagede i foråret 2020. Dette sammenholder vi med erfaringerne fra finanskrisen.

Coronaledighed er mest udbredt blandt ufaglærte arbejdere

Økonomiske kriser rammer typisk lønmodtagere med kort uddannelsesbaggrund hårdest, og coronakrisen er ingen undtagelse. Coronakrisen har nemlig i de første måneder ramt ufaglærte hårdest. Det fremgår af Figur 3.1, som viser overgangen til ledighed under coronakrisen for lønmodtagere, der var i beskæftigelse forud for krisen. Blandt ufaglærte lønmodtagere er ca. 5 pct. blevet ledige under coronakrisen. Det samme gælder for blot halvt så mange med en mellemlang eller lang videregående uddannelse.

① Lønmodtagere med kort uddannelsesbaggrund bliver ofte hårdest ramt af økonomiske kriser

Figur 3.1. Coronaledighed fordelt på uddannelse

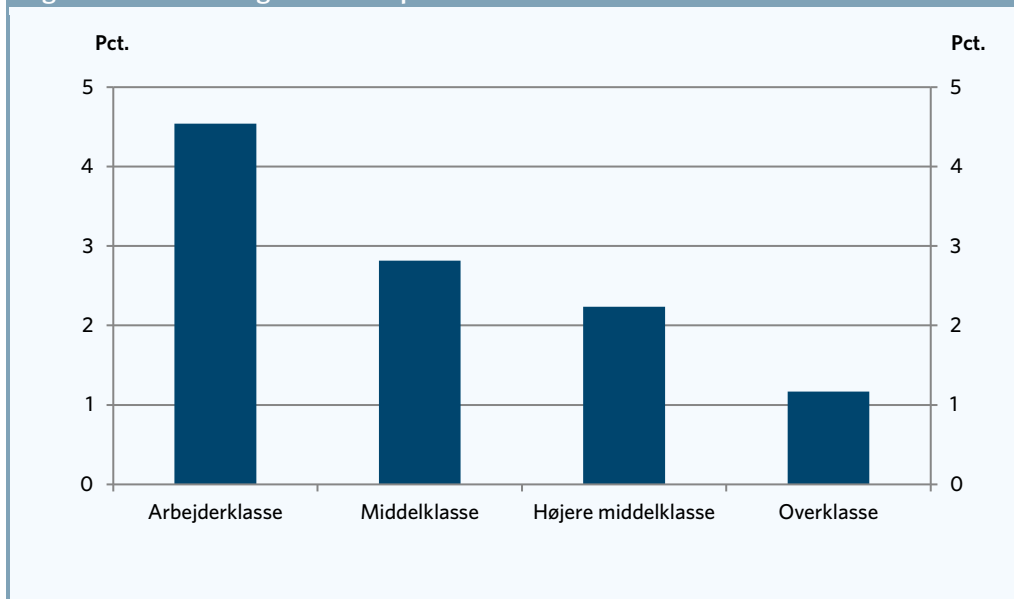

Anm.: Se boks 3.2 for metode og afgrænsning.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registre og DREAM.

I Figur 3.2 ses coronaledigheden fordelt på AE's sociale klasser. De sociale klasser er defineret ud fra uddannelse, arbejdsmarkedstilknytning og indkomst og er opgjort pr. familie, så hele familien tildeles den højeste klasse blandt husstandens medlemmer. De sociale klasser er beskrevet yderligere i Boks 3.1. Også her ses det, at coronakrisen har ramt socialt skævt. Mens 4,5 pct. af arbejderklassen er blevet ledige, gælder det blot for 2,2 pct. af den højere middelklasse og 1,2 pct. af overklassen.

Ⓞ
Coronakrisen har ramt arbejderklassen langt hårdere end den har ramt den højere middelklasse og overklassen

Figur 3.2. Coronaledighed fordelt på social klasse

Anm.: Se boks 3.2 for metode og afgrænsning samt boks 3.1 for definition af sociale klasser.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registre og DREAM.

Boks 3.1. De sociale klasser

I afgrænsningen af de sociale klasser ses der på hele befolkningen i aldersgruppen 18-59 år. Er man studerende, udelades man fra de sociale klasser. De 18-59-årige inddeles i fem overordnede socialklasser. De fem klasser er:

1. Overklassen
2. Den højere middelklasse
3. Middelklassen
4. Arbejderklassen
5. Klassen uden for arbejdsmarkedet

Overklassen

Overklassen består af topledere, selvstændige og personer med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse, som har en indkomst over 3 gange medianindkomsten. Overklassen kan inddeles i:

- Selvstændige med indkomst over 3 x medianindkomsten (defineret som samlet bruttoindkomst før skat for 18-59-årige, der er i beskæftigelse minimum halvdelen af året). Det svarer til ca. 1,2 mio. kr. i 2018-prisniveau.
- Topledere med indkomst over 3 x medianindkomsten.
- Andre personer med kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse med indkomst over 3 x medianindkomsten.

Højere middelklasse

Den højere middelklasse består af topledere, selvstændige og personer med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse, som har en indkomst på 2-3 gange medianindkomsten. Den højere middelklasse kan inddeles i:

- Selvstændige med indkomst i intervallet 2-3 x medianindkomsten (i 2018 svarende til en bruttoindkomst i intervallet mellem 785.000 og 1,2 mio. kr. før skat).
- Topledere med indkomst i intervallet 2-3 x medianindkomsten.
- Andre personer med kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse med indkomst i intervallet 2-3 gange medianindkomsten.
- Øvrige personer med en lang videregående uddannelse uanset indkomst.

Middelklassen

- Selvstændige med indkomst under det dobbelte af medianindkomsten (svarende til en bruttoindkomst under 785.000 kr.).
- Topledere med indkomst under det dobbelte af medianindkomsten.
- Andre personer, som har en kort eller mellemlang videregående uddannelse med en indkomst under det dobbelte af medianindkomsten.

Arbejderklassen

- Personer med erhvervsfaglig uddannelse, som ikke er i en af de øvre klasser,
- Personer med gymnasial uddannelse, som ikke er i en af de øvre klasser.
- Ufaglærte, som ikke indgår i en af de øvre klasser.

Klassen uden for arbejdsmarkedet (ikke inkluderet i denne analyse)

- Personer, som var i beskæftigelse i mindre end 20 procent af året, og som ikke er selvstændige.

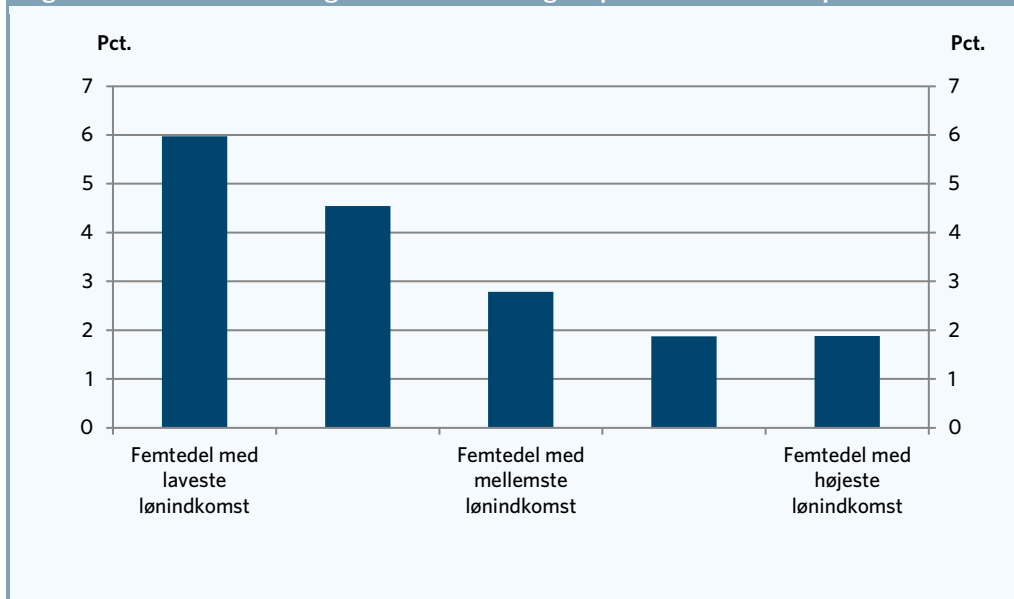
Lavtlønnede er tre gange så hårdt ramt af ledighed som de højestlønnede

Figur 3.3 viser andelen af lønmodtagere, der har været ledige under coronakrisen fordelt på deres lønindkomst forud for krisen. Blandt personer med de 20 pct. laveste lønindkomster, var der 6 pct., som blev ledige i løbet af marts-juni 2020. Blandt personer med de 20 pct. højeste lønindkomster var det knap 2 pct. Krisen har dermed i særdeleshed ramt de lønmodtagere, der i forvejen havde de laveste indkomster. De lavestlønnede er blevet ramt tre gange så hårdt af ledighed som de højestlønnede.

De lavestlønnede er blevet ramt tre gange så hårdt af ledighed som de højestlønnede under coronakrisen

Figur 3.3. Andel coronaledige blandt lønmodtagere primo 2020 fordelt på lønindkomst

Anm.: Se boks 3.2 for metode og afgrænsning
 Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registre og DREAM.

Kriser rammer oftest ufaglærte, unge og personer med udenlandsk oprindelse

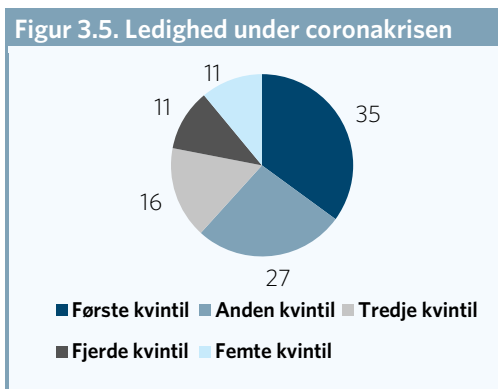
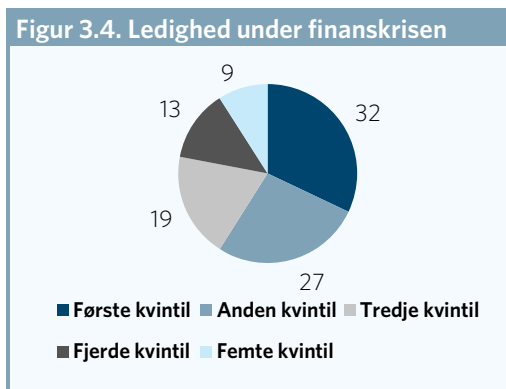
At kriser rammer særlige grupper på arbejdsmarkedet, er ikke nyt. Vi ved fra undersøgelser af bl.a. DØRS⁵, at kriser oftest rammer ufaglærte, unge og personer med udenlandsk oprindelse. I det følgende har vi undersøgt, hvordan finanskrisen ramte lønmodtagere fordelt på indkomst. Det fremgår af Figur 3.4. Også under finanskrisen var det især lønmodtagere med lave lønninger, der blev ramt af ledighed. Mens lønmodtagere fra første lønkvin til udgjorde 32 pct. af de ledige under finanskrisen, udgjorde de 35 pct. under coronakrisen. Det viser Figur 3.4 og 3.5.

Coronakrisen har dermed ramt lidt skævere end finanskrisen. En forklaring på dette kan være, at de to kriser grundlæggende er forskellige: Fordi coronakrisen i udgangspunktet er en sundhedskrise forårsaget af en smitsom virus, rammes især erhverv, hvor man har tæt omgang med andre mennesker. Det gælder f.eks. inden for mange serviceområder, hvor lønniveauet generelt er lavt⁶.

① Coronakrisen har ramt lidt mere skævt end finanskrisen

⁵ Dansk Økonomi, efterår 2019, De Økonomiske Råd (2019)

⁶ 10 procent af lønmodtagerne i Danmark er lavtlønnede, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2020)

Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registre og DREAM.

Under finanskrisen tog det omkring et år, fra krisen ramte, til det gav udslag på langtidsledigheden, men vi har allerede set langtidsledigheden stige under coronakrisen på kortere tid. Langtidsledighed er problematisk, fordi langtidsledige kan have sværere ved at komme tilbage på arbejdsmarkedet. Det skyldes, at deres kompetencer ikke vedligeholdes gennem en længere periode, og arbejdsgivere kan derfor se dem som mindre attraktive.

① Langtidsledigheden er steget under coronakrisen

Mange ufaglærte job forsvinder under en økonomisk krise

Når vi under denne krise oplever, at især ufaglærte lønmodtagere har mistet jobbet, er det særlig vigtigt, at vi investerer i opkvalificering og målrettede arbejdsmarkedspolitiske indsatser for at hjælpe dem tilbage i beskæftigelse. År efter år ser vi nemlig ufaglærte job forsvinde, men under lavkonjunkturer sættes der turbo på denne udvikling. Det betyder, at mange af de ufaglærte job, som forsvinder under en økonomisk krise, ikke genvindes, når der igen er fremgang i økonomien⁷.

① Det er vigtigt, at vi investerer i opkvalificering af ufaglærte, der har mistet jobbet

Udover at investere i målrettede indsatser og opkvalificering til de ledige, skal vi gøre alt, hvad vi kan for at stimulere den økonomiske aktivitet. Forudsætningen for at få ledige tilbage i beskæftigelse er, at der skabes nogle job, som de kan søge. Det kræver, at der holdes liv i økonomien. Udbetaling af feriepengene er et eksempel på et finanspolitisk tiltag med det formål at øge privatforbruget og dermed den økonomiske aktivitet.

① Vi skal gøre alt, hvad vi kan, for at stimulere den økonomiske aktivitet, så der skabes job

⁷ Kriser koster ufaglærte job permanent, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2020)

Boks 3.2. Metode for undersøgelse af coronaledighed

Undersøgelsen af coronaledighed tager udgangspunkt i personer, der var i lønmodtagerbeskæftigelse umiddelbart op til coronakrisen og undersøger, hvorvidt de er blevet ledige eller ej.

Der afgrænses til personer, der ikke er under uddannelse (ud fra igangværende ordinær uddannelse eller modtagelse af SU). Der afgrænses desuden til 16-64-årige personer, ligesom der ses bort fra hjemmeboende børn.

Perioden før coronakrisen defineres som uge 1 til uge 8 2020, mens ledighed under coronakrisen opgøres for uge 11 til uge 27 2020.

Lønindkomst opgøres i perioden op til coronakrisen. Der bruges det brede lønbegreb fra DST's register for lønmodtagerbeskæftigelse. SU-status opgøres ligeledes forud for krisen. Opgørelsen af baggrundsvariable er for 2018, da det er nyest tilgængelige data.

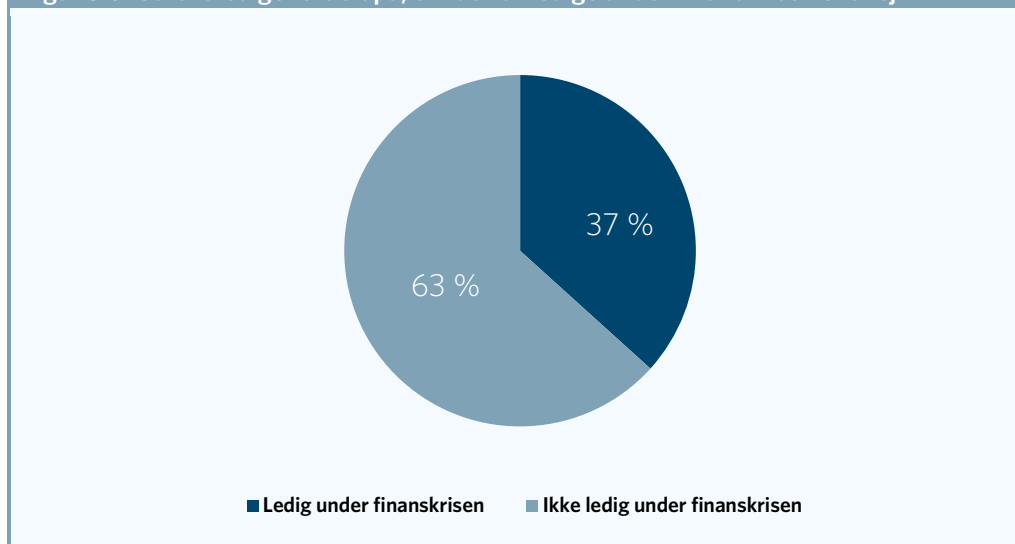
Coronakrisen har ramt finanskrisens ofre

Da finanskrisen ramte Danmark fra slutningen af 2008, oplevede mange danskere at miste jobbet i løbet af de kommende år. Fra 2013 vendte udviklingen på arbejdsmarkedet, og der var igen fremgang i beskæftigelsen helt frem til starten af 2020.

I det følgende tages der udgangspunkt i personer, der var i lønmodtagerbeskæftigelse umiddelbart forud for både finanskrisen og coronakrisen, og det undersøges, om de mistede jobbet under en eller begge kriser. Det giver en population på 1,3 mio. personer, hvoraf 224.000 var ledige under finanskrisen, mens 34.000 var ledige under coronakrisens tre første måneder. Der er et væsentligt overlap mellem de personer, der blev ramt af finanskrisen og de personer, som er blevet ledige i den aktuelle krise. Faktisk var mere end en tredjedel af de coronaledige over 30 år også ramt af ledighed under finanskrisen. Det svarer til knap 13.000 personer.

① Mere end en tredjedel af de coronaledige over 30 år var også ramt af ledighed under finanskrisen

Figur 3.6. Coronaledige fordelt på, om de var ledige under finanskrisen eller ej

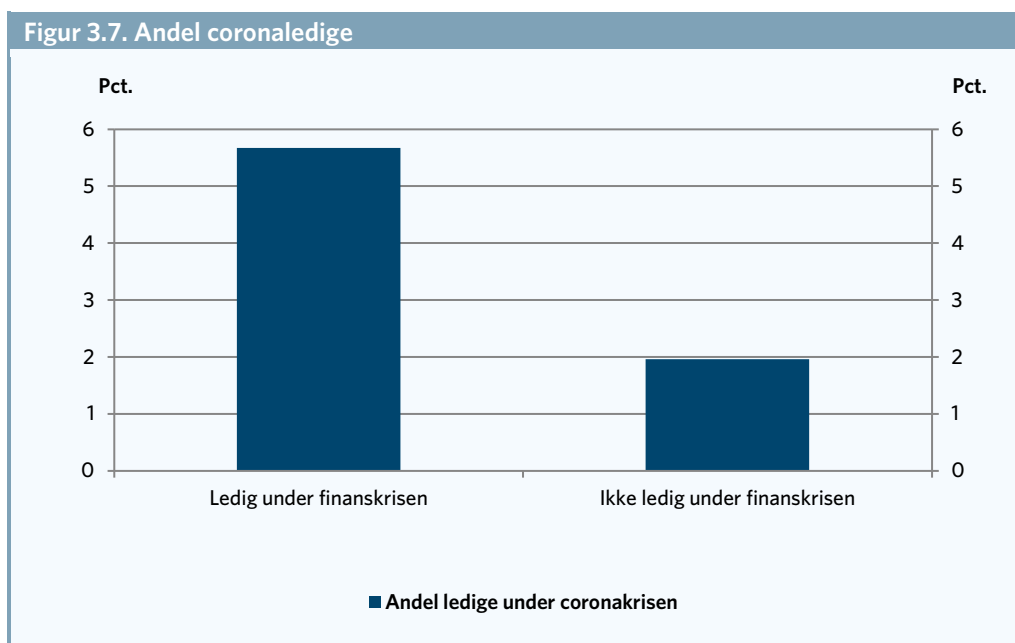

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre og Styrelsen for Arbejdsmarkedsforløbsdatabase, DREAM.

Figur 3.7 viser andelen, som er blevet ledige under coronakrisen fordelt på, om de oplevede ledighed under finanskrisen eller ej. Knap seks pct. af dem, som var ledige under finanskrisen, var også ledige i løbet af coronakrisens tre første måneder. Blandt personer, der ikke var ledige under

① Finanskrisens ofre er ramt tre gange hårdere af coronaledighed end andre

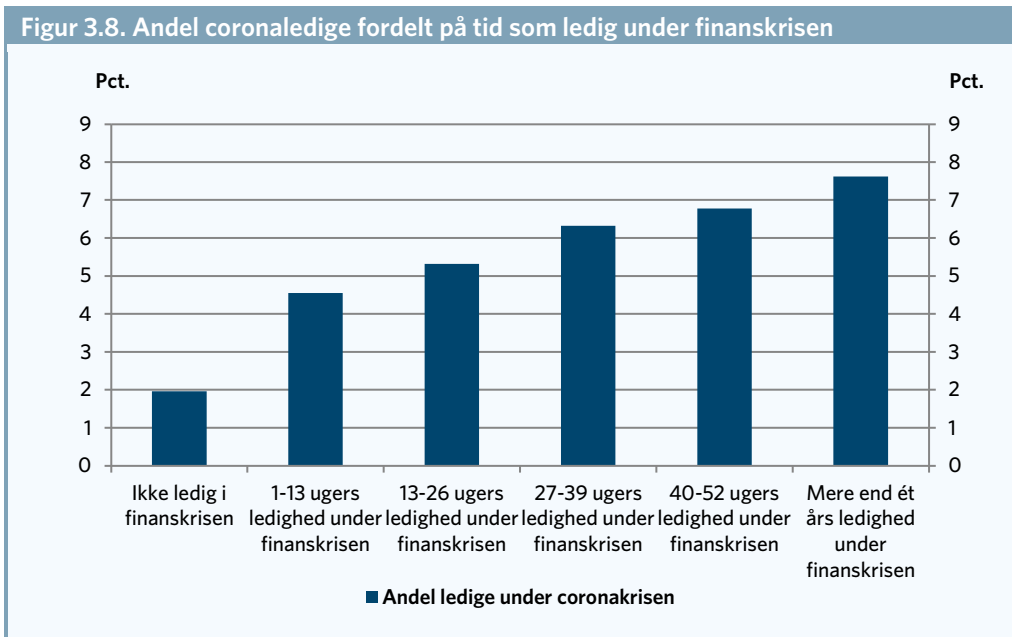
finanskrisen, var det blot to pct. Finanskrisens ofre er dermed ramt tre gange hårdere af coronaledighed sammenlignet med andre.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre og Styrelsen for Arbejdsmarkeds forløbsdatabase, DREAM.

Figur 3.8 viser andelen af personer, der er blevet ledige under coronakrisen fordelt på, hvor længe de var ledige under finanskrisen. Sandsynligheden for at have mistet jobbet under coronakrisen stiger, jo længere man var ledig under finanskrisen. Coronaledigheden er knap fire gange højere for de personer, der var ledige et år eller længere under finanskrisen, sammenlignet med personer, der ikke var ledige under finanskrisen. Figuren viser altså, at risikoen for at blive ramt af ledighed i en krise stiger med tiden, man har været ledig i tidligere kriser. Netop derfor er det vigtigt at holde hånden under de ledige, som risikerer at blive langtidsledige i den aktuelle krise.

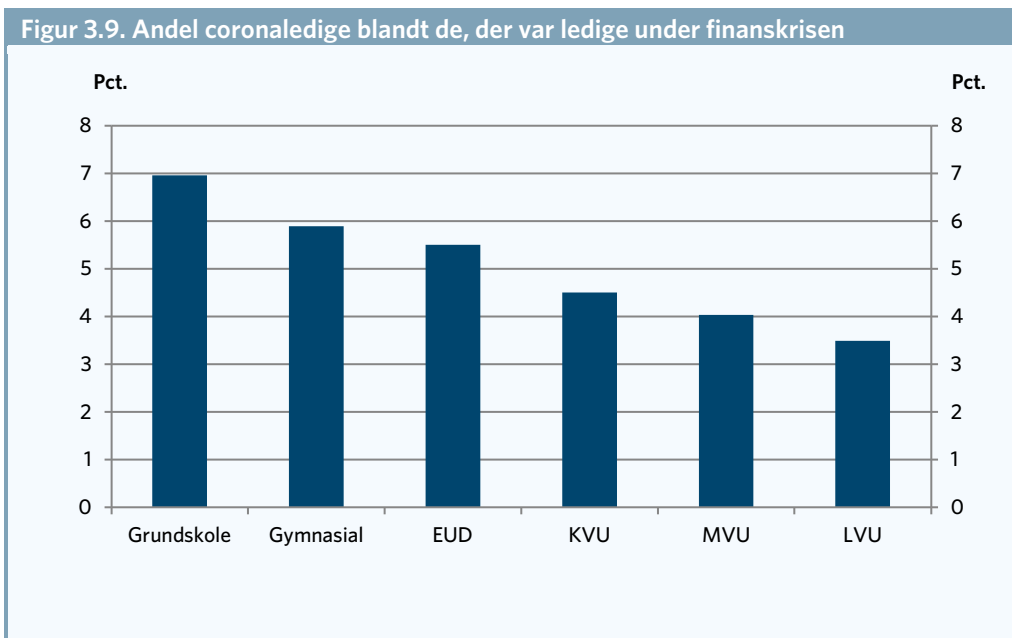
ⓘ Risikoen for at blive ramt af ledighed i en krise stiger jo længere, man har været ledig i tidligere kriser

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre og Styrelsen for Arbejdsmarkeds forløbsdatabase, DREAM.

Ufaglærte rammes særlig hårdt af kriser

Figur 3.9 viser andelen af personer, der har været ledige under coronakrisen blandt dem, der var ledige under finanskrisen. Ledigheden er højest for ufaglærte, både blandt gruppen, der ikke var ledige under finanskrisen, og gruppen, der var ledige under finanskrisen.

Anm: Personer med uoplyst uddannelse, bacheloruddannelser eller Ph.d.-uddannede er ikke vist i figuren.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre og Styrelsen for Arbejdsmarkeds forløbsdatabase, DREAM.

Boks 3.3. Metode og afgrænsning af ledighed under finans- og coronakrisen

Analysen tager udgangspunkt i personer, der har været i lønmodtagerbeskæftigelse i mindst 10 timer i løbet af en måned 2008.

Beskæftigelse er opgjort ud fra Danmarks Statistiks register for lønmodtagerbeskæftigelse, BFLBRTI. Der er afgrænset til personer, der pr. 1. januar 2009 var mellem 18 og 49 år. Der er set bort fra personer, der var under ordinær uddannelse primo oktober 2008.

For at se, hvem der blev ramt af ledighed under finanskrisen, er det undersøgt, hvilke personer der fra uge 42 i 2008 eller i løbet af hele 2009 og 2010 modtog enten dagpenge eller kontanthjælp. Kun ydelser, der indgår i ledighedsstatistikken, er inkluderet.

Der er dernæst afgrænset til personer, der var i beskæftigelse i mindst 10 timer i løbet 2019, og som var i befolkningen 1. januar 2019 og ikke var studerende. Dette er gjort, fordi det er en forudsætning for at blive ramt af ledighed under coronakrisen, at man har været i beskæftigelse forud for krisen. Derfor er personer, der var ledige i 2020 frem til uge 11, også udeladt. Endelig er det undersøgt, hvilke personer der har været ledige i løbet af marts, april eller maj 2020.

Ledighed er både under finanskrisen og coronakrisen opgjort ud fra DREAM-registret.

Kriser kradser langt ind i fremtiden

Mange virksomheder – især inden for serviceområdet – er hårdt ramt af coronakrisen. Mange danskere har allerede mistet deres job.

Da den økonomiske krise ramte Danmark i 2009, oplevede mange danskere at se den virksomhed, de arbejdede i, dreje nøglen om. Den følgende undersøgelse omhandler 25-39-årige personer, der i 2007 og 2008 var ansat på et arbejdssted, der lukkede endeligt i 2009. Disse personer sammenlignes med personer, der var ansat på arbejdssteder, som ikke lukkede i 2009. Mens den første gruppe af medarbejdere pludselig fandt sig selv i ledighedskøen, gjaldt det altså ikke for den anden gruppe.

De to grupper sammenlignes for at undersøge, om personer, der har mistet jobbet som følge af, at deres arbejdssted blev nedlagt, oplever en negativ effekt på deres fremtidige løn og beskæftigelsesmuligheder.

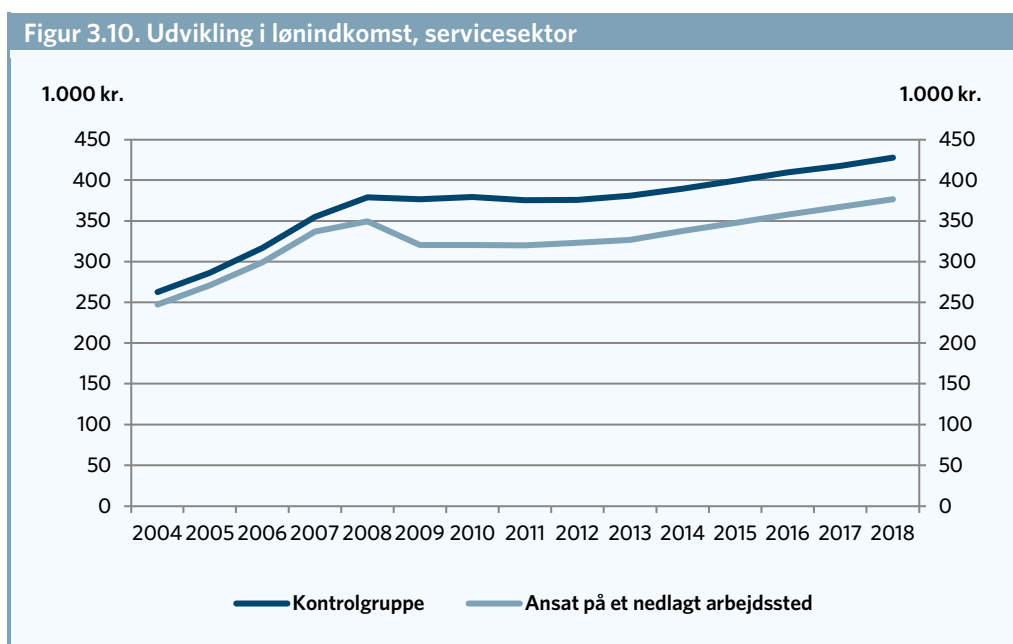
① Det undersøges, hvordan løn og beskæftigelsesmuligheder påvirkes for personer, der mistede deres job under finanskrisen

Eftersom der ses på lønindkomst, er det udelukkende en effekt for de personer, som er i beskæftigelse. Dvs. at det er en effekt, som måler, at personerne – trods det faktum, at de har et job – tjener mindre, end de ville have gjort, hvis deres arbejdssted ikke var blevet nedlagt under krisen.

Ud over løneffekten kommer også en samlet indkomsteffekt, som dels skyldes en løneffekt for de beskæftigede og dels et beskæftigelsesefterslæb. Den samlede indkomsteffekt behandles kort til sidst.

Figur 3.10 viser udviklingen i lønindkomst for de to grupper. Lønudviklingen er parallel frem til 2008, hvorefter der sker et fald i gennemsnitslønnen for de personer, der oplevede, at deres arbejdsplads blev nedlagt. Fra 2009 og frem til 2016 er udviklingen i gennemsnitslønnen for de to grupper igen parallel, men nu med en større forskel. Der er altså tale om, at den ene gruppe er udsat for et stød, som fremadrettet ændrer deres lønindkomst. Fordi der er tale om et stød, som kun rammer den ene gruppe, giver det mening at anvende et kausalt *framework* i undersøgelsen.

① Gennemsnitslønnen er lavere for personer, der oplevede, at deres arbejdsplads blev nedlagt under finanskrisen

Anm: Arbejdssteder nedlagt mellem 2008 og 2009. 25-39-årige personer. Lønindkomsten indeholder ikke eventuelle arbejdsmarkedspensioner og er opgjort før skat. 2019-prisniveau.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Netop det faktum, at lønudviklingen for de to grupper er parallel frem til det tidspunkt, hvor den ene gruppe udsættes for et stød (at arbejdspladsen lukkes), og efter tidspunktet for stødet igen er parallel, men med en større afstand mellem kurverne, indikerer, at der er tale om en kausal sammenhæng. Det vil sige, at der er tale om en årsagssammenhæng mellem arbejdsstedets nedlæggelse og det efterfølgende lønefterslæb. En *difference-in-differences*-estimering bekræfter dette, hvilket uddybes i det følgende.

① Frem til krisen var lønudviklingen for undersøgelsens to kontrolgrupper parallel

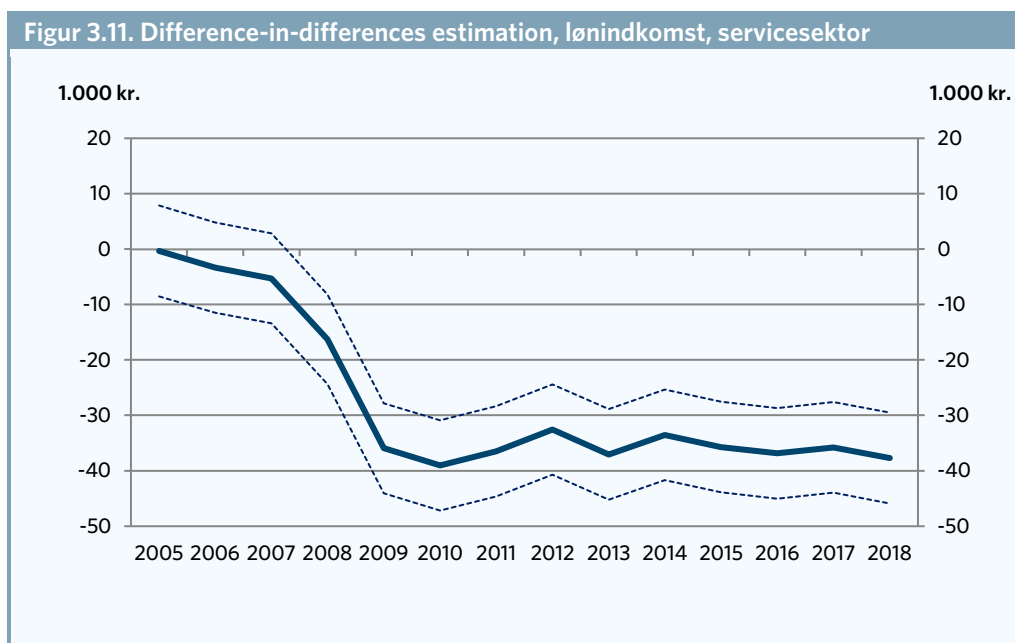
Ved hjælp af en *difference-in-differences*-tilgang kan man estimere, hvor meget af lønforskellen mellem de to grupper i de enkelte år, som skyldes, at den ene gruppe mistede deres job som følge af en virksomhedslukning. Udgangspunktet for denne tilgang er at undersøge, hvor meget en forskel mellem to grupper ændres som følge af en begivenhed. Metoden er yderligere beskrevet i Boks 3.4.

Økonomiske kriser kan have vedvarende negative konsekvenser for personer, der rammes af krisen og mister deres arbejde

Figur 3.11 viser resultaterne af *difference-in-differences*-estimeringen. Den fuldt optrukne blå linje viser den estimerede effekt af arbejdsstedsnedlæggelse på lønnen. De stiplede linjer viser konfidensintervallerne, dvs. estimaternes usikkerhedsmargin. Når konfidensintervallet ligger på begge sider af 0, betyder det, at effekten er insignifikant. I det konkrete tilfælde betyder det, at der ikke er nogen effekt af arbejdsstedets nedlæggelse før det år, hvor arbejdsstedet nedlægges.

Figuren viser altså lønefterslæbet som følge af virksomhedslukninger for den gruppe personer, der i 2008 var ansat på en virksomhed, der lukkede i 2009. I det første år efter arbejdsstedsnedlæggelsen er der en negativ løneffekt for de tidligere ansatte på ca. 40.000 kr. årligt. Det er måske ikke så overraskende, at der ses et lønefterslæb i det første år, men faktisk forbliver lønefterslæbet på over 35.000 kr. frem til 2018, dvs. 10 år efter. Selv 10 år efter arbejdsstedets nedlæggelse har de tidligere ansatte altså en lavere indkomst, end de ville have haft, hvis deres arbejdsplads ikke var lukket. Lønefterslæbet kan fortolkes som en kausal effekt af at have arbejdet på en virksomhed, der lukkede under krisen.

⓪
Selv 10 år efter arbejdsstedets nedlæggelse har de tidligere ansatte en lavere indkomst, end de ville have haft, hvis deres arbejdsplads ikke var lukket

Anm: De stiplede linjer viser konfidensintervaller, mens den fuldt optrukne linje er den estimerede effekt. Konfidensintervaller er beregnet på et 95 pct.-niveau. Arbejdssteder nedlagt mellem 2008 og 2009. 25-39-årige personer. Lønindkomsten indeholder ikke eventuelle arbejdsmarkedspensioner og er opgjort før skat.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

De fundne effekter skyldes dels underbeskæftigelse blandt personer, der tidligere har mistet deres job, og dels lavere løn for personer i beskæftigelse. Ser man alene på personer med positiv lønindkomst, er effekten omkring 25.000 kr. årligt.

Lavere løn for personer i beskæftigelse kan f.eks. skyldes, at man efter jobtabet har haft en periode uden beskæftigelse, og at der dermed er sket en devaluering af ens humankapital, ligesom det kan skyldes, at man tager job, man måske er overkvalificeret til, eller som ligger uden for ens tidligere branche/arbejdsområde.

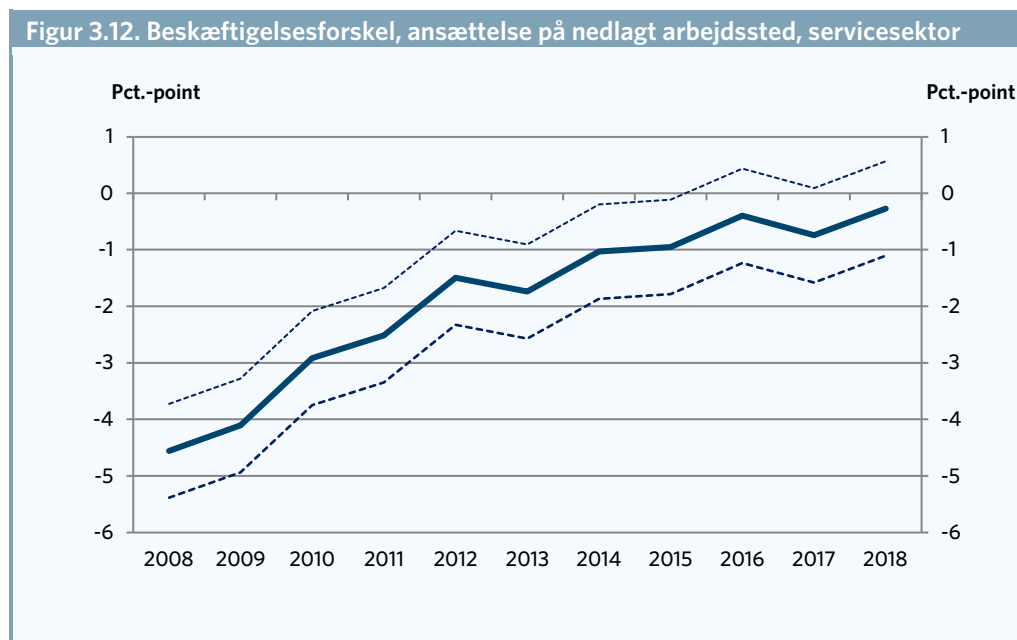
① At miste jobbet under en krise kan føre til devaluering af humankapital

At miste jobbet reducerer den efterfølgende beskæftigelse i mange år

Den første del af analysen viser en årsagssammenhæng mellem det at være ansat på et arbejdssted, som lukker, og det efterfølgende lønefterslæb. I denne del af analysen undersøges de efterfølgende beskæftigelseschancer for de medarbejdere, der var ansat på et arbejdssted, som måtte dreje nøglen om under krisen. Beskæftigelseschancerne er fundet ved at estimere forskellen i beskæftigelse i de efterfølgende år for gruppen, der arbejdede på et nedlagt arbejdssted, og kontrolgruppen.

① Personer, der mistede jobbet under finanskrisen, har efterfølgende haft lavere beskæftigelse

Figur 3.12 viser resultaterne. De ansatte på nedlagte arbejdssteder har haft en lavere beskæftigelse i hele perioden. I de første år havde gruppen en underbeskæftigelse på ca. 5 procentpoint. Underbeskæftigelsen bliver mindre med tiden, men er signifikant på et 95-niveau frem til omkring 2016, dvs. syv år efter krisen ramte virksomhederne. Herefter er forskellen bordersignifikant, men der er tendens til underbeskæftigelse helt frem til 2018.

Anm: De stiplede linjer viser konfidensintervaller, mens den fuldt optrukne linje er den estimerede effekt. Konfidensintervaller er beregnet på et 95 pct.-niveau. Arbejdssteder nedlagt mellem 2008 og 2009. 25-39-årige personer.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

I en temarapport fra 2018 om finanskrisens konsekvenser viste AE, at de langsigtede konsekvenser på lønindkomst er større, hvis man har mistet jobbet, når ens arbejdsplads er lukket i en lavkonjunktur, end hvis det er sket under normale konjunkturforshold.

Årsagen hertil er, at konkurrencen om job er hårdere i lavkonjunktur end i højkonjunktur. Jo længere ledighedskøen er, jo flere vil man skulle konkurrere om jobbene med.

Derfor er der flere, som vil stå uden job i længere tid, end i en normal konjunktursituation. En lang periode uden for beskæftigelse kan medføre, at de fyrede medarbejdere er mere tilbøjelige til at tage et job på et lavere niveau end deres tidligere job. Det skyldes bl.a., at evner forældes gennem en lang periode uden beskæftigelse, hvor man ikke vedligeholder sine kompetencer.

Undersøgelsen viser, at der er langsigtede konsekvenser af at miste jobbet under en krise.

I øjeblikket oplever vi en ny økonomisk krise udløst af coronavirus. Virksomheder må dreje nøglen om, og medarbejdere vil stå uden job fra den ene dag til den anden. Det kan have meget langsigtede konsekvenser for deres beskæftigelsesmuligheder og deres fremtidige løn. Jo længere tid de står uden arbejde, des mere forældet bliver deres humankapital – og jo større konsekvenser kan det have for den enkeltes muligheder på arbejdsmarkedet.

① De langsigtede konsekvenser er større, hvis man mister jobbet i en lavkonjunktur, end hvis det sker under normale konjunkturforshold

① Personer, der rammes af coronakrisen og mister deres job, kan risikere at opleve langsigtede konsekvenser for deres beskæftigelsesmuligheder og fremtidige løn

Man rammes hårdere af at miste sit arbejde i en lavkonjunktur end i en højkonjunktur, fordi konkurrencen om jobbene er hårdere

Det er ikke bare et problem for den enkelte lønmodtager, der står med lavere indkomst og dårligere jobchancer. Det påvirker også samfundsøkonomien negativt, fordi skatteindtægterne reduceres, og udgifter til overførselsindkomster øges.

① Samfundsøkonomien påvirkes negativt, når enkeltpersoner rammes af økonomiske kriser

Derfor skal vi holde hånden under arbejdsmarkedet. De aftalte lønkompositionsplaner er et skridt i den rigtige retning, så færrest mulige virksomheder må lukke. Samtidig skal vi gribe chancen for at opkvalificere de lønmodtagere, som mister jobbet. Hvis de under krisen efteruddanner sig, vil det øge deres chancer for efterfølgende at komme tilbage på arbejdsmarkedet markant, og det vil samtidig betyde, at de kan varetage job til en bedre løn end ellers.

① Hjælpepakker og opkvalificering af arbejdsstyrken er afgørende for at afbøde konsekvenserne af coronakrisen

Boks 3.4. Difference-in-differences estimation

Resultaterne i undersøgelsen er estimeret i et difference-in-differences design (DD-design). Et DD-design er en meget fleksibel estimationsmetode, som kræver relativt få antagelser.

Udgangspunktet for DD-design er at sammenligne gennemsnittet af en variabel for to grupper, hvor den ene gruppe har været udsat for et eksogent treatment. I denne analyse sammenlignes lønindkomsten mellem personer, der oplevede at deres arbejdsplads lukkede under krisen, og personer, der ikke oplevede at arbejdspladsen lukkede. Treatment i denne analyse er således, at ens arbejdsplads er blevet nedlagt. Årsagen til at man tager udgangspunkt i et treatment – eller et stød – er, at man på den måde undgår selektion. Sammenlignede man i stedet alle ledige med beskæftigede, ville man ikke kunne estimere en kausal effekt, eftersom der er systematiske forskelle mellem ledige og beskæftigede. Disse systematiske forskelle skyldes, at det ikke er tilfældigt, hvem der fyres, når virksomheder skal reducere antallet af ansatte.

Identificerende antagelse

Den vigtigste antagelse for, at der er tale om en kausal effekt og ikke blot en sammenhæng, er, at den forventede lønudvikling efter tidspunktet er den samme for både kontrolgruppen og treatmentgruppen ($w=1$), hvis treatment ikke sker.

$$E(løn_{0,t+1} - løn_{0,t+1} | w = 1) = E(løn_{0,t+1} - løn_{0,t+1} | w = 0)$$

Dvs. at der ikke er nogen grund til at forvente, at de to gruppers lønindkomst ville have udviklet sig systematisk forskelligt, hvis ikke den ene gruppes arbejdspladser var lukket under krisen. For at sandsynliggøre denne antagelse undersøger man typisk, om de to gruppers udvikling er sammenlignelige inden treatment. Det er ikke nødvendigt, at de to grupper har haft samme gennemsnitlige indkomst frem mod krisen, men det er nødvendigt, at lønindkomsten for de to grupper har udviklet sig parallelt.

DD-designet estimerer således, hvor meget forskellen mellem de to gruppers lønindkomst ændres efter treatment:

$$\begin{aligned} \tau_{ATT} &= E(løn_{i,t+1} - løn_{j,t+1} | w = 1) \\ &= E(løn_{i,t+1} | w = 1) - E(løn_{i,t+1} | w = 0) - E(løn_{i,t} | w = 1) + E(løn_{i,t} | w = 0) \end{aligned}$$

Dataafgrænsning

Der tages udgangspunkt i personer, der i 2008 var ansat på samme arbejdsplads som året før. Afgrænsningen foretages ud fra en kombination af IDAN og IDAS, hvor IDAS anvendes til at frasortere nyopståede arbejdssteder, og IDAN bruges til at frasortere ansættelser, der ikke er lønmodtagerens højest prioriterede ansættelsesforhold.

Kun arbejdssteder inden for servicesektoren eksklusive hovedbranche 9 (offentlig forvaltning, undervisning og sundhed) indgår. Det betyder, at bygge og anlæg, industri og landbrug ikke indgår.

Til at vurdere hvorvidt en arbejdsplads nedlægges, anvendes variabelen ENDNEDL fra IDAS. Variablen angiver, om arbejdsstedet nedlægges endeligt i løbet af det efterfølgende år.

Denne afgrænsning betyder, at selvstændige og medhjælpende ægtefæller er udeladt.

Der er afgrænset til personer, som året før arbejdsstedets nedlæggelse var mellem 30 og 39 år. Resultaterne er robuste over for valget af aldersgruppe.

Der er desuden afgrænset til personer, som ikke var under uddannelse på tidspunktet for arbejdsstedets nedlæggelse.

Alle baggrundsvariable som f.eks. uddannelse, alder mv. er opgjort i samme år som ansættelsesforholdet, dvs. året før arbejdsstedet er nedlagt.

Udgivet af
AE Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Reventlowgade 14, 1. sal
1651 København V
Telefon: 33 55 77 10
Email: ae@ae.dk
www.ae.dk